

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Реализација права намирења заложног
повериоца код регистроване залогe**

(мастер рад)

Ментор:

Проф. др Мирослав Лазић

Студент:

Ђорђевић Стефан

Број индекса: М 09/15-О

Ниш, 2017.

САДРЖАЈ

Увод	5
I Стварноправна средства обезбеђења	7
1. Појам и врсте стварноправних средстава обезбеђења	7
2. Економска релевантност обезбеђења	8
II Заложно право на покретним стварима	12
1. Облици заложног права на покретним стварима	12
2. Садржина ручне залогe и њен однос са регистарском залогом	13
III Бездржавинска залога на покретним стварима.....	16
1. Појам бездржавинске залогe	17
2. Упоредноправни преглед бездржавинске залогe	18
3. Начела на којим почива бездржавинска залога	21
3.2. Начело акцесорности	23
3.3. Начело официјелности	24
3.4. Начело специјалности	25
3.5. Начело недељивости	25
3. Регистрована залога у праву Србије.....	26
3.1. Предмет регистарске залогe	27
3.2. Субјекти регистарске залогe и њихова структура.....	29
4. Настанак и престанак регистроване залогe.....	30
4.1.Настанак регистроване залогe.....	30
4.2. Уговор о залози.....	35
4.3. Престанак регистарске залогe	40
5. Права и обавезе субјеката заложноправног односа код регистарске залогe	41
5.1. Правни положај повериоца	41
5.3. Правни положај дужника.....	44
IV Реализација права намирења заложног повериоца код регистарске залогe	45
1. Поступак намирења.....	46
1.1. Предаја предмета заложног права повериоцу у државину	46
1.2. Начини намирења заложног повериоца:судска и вансудска продаја	51

1.2.1. Судска продаја.....	51
1.2.2. Вансудска продаја	53
1.2.3. Однос судске и вансудске продаје.....	56
1.2.4. Продаја имовине стечајног дужника и предмет залогe	57
III Заклучна разматрања.....	64
1. Литература	67

Увод

Заснивање права и обавеза измеђуправних субјеката било би безсмисла уколико до испуњења обавеза не бидошло. Наиме, у највећем броју случајева правни субјектисвоје обавезе испуњавају уредно и ускладу са оним што закони прописују. Међутим, није мали број ситуација у којима испуњење обавеза изостане. Разлог због којих се то дешава могу бити различити. Понекад је субјективни фактор пресудан за осујећење поступања ускладу са обавезама, а понекад то могу бити и објективни фактори. Оно што је апсолутно јасно јесте да се савремени правни поредак не бинимогоао замислити са апсолутно флексибилним односом према извесности испуњења обавеза правних субјеката. Такав однос апсолутно би компромитовао значај, циљеве, и разлоге због којих право и постоји.

Са циљем осигурања испуњења обавеза законодавац установљава механизме који би требало да допринесу већем степену извесности управним односима. Већина данас познатих средстава обезбеђења прожима правне системе од давнина. Нека од њих била су позната још у Античкој Грчкој и Старом Риму. Развој правних односа и њихова еволуција довели су до промена института намењених обезбеђењу испуњења дугованих престација. Требало би напоменути да су средства обезбеђења, која постоје поред имовинске санкције за неиспуњење обавеза, подељена у две велике групе, а то су лична и стварна средства обезбеђења. Предмет истраживања овограда су стварно правна средства обезбеђења, и то залога, као једно од најчешће коришћених средстава обезбеђења. Као једна од најсавременијих тековина правне свести овој области појавила се регистрована залога којом се настоје превазићи недостаци који постоје код раније познате ручне залогe. То је учињено давањем неких карактеристика хипотеке залози и стварањем једног, чини се, хибридног института чија је применљивост примена у данашњем свету огромна. Управо је регистрована залога или, како се још назива, бездржавинска залога, непосредни предмет истраживања учињеног овим радом.

Избор теме за израду овограда допринела је актуелност самог института бездржавинске залогe као и то колико исти доприноси отклањању недостатака „традиционалне залогe“ имајући у виду значај који покретне ствари по добне за залагање могу имати за животирадако физичких лица, тако и привредних субјеката. Са друге

стране, врло често, заложни поверилац је лице коме нинајмање није потребна ствар залогодавца са свим својим карактеристикама. Утаквој ситуацији настаје парадокс да ниједном од субјеката једног правног односа (тражбено-договинског) не одговара предаја покретне ствари, а до предаје ипак долази. Управо је то оно чијем је решавању овај институт намењен.

Мастер рад састоји се из четири дела, а то судео у коме је обрађено теоријски аспект стварноправних средстава обезбеђења у коме је посебна пажња посвећена регистрованој залози, истраживачки део који садржи податке добијене од стране АПР-а, а који се тичу искључиво Регистра залог на покретним стварима уписаним у регистар, који су статистички обрађени и анализирани у делу који обухвата закључна разматрања. У посебном делу обрађено је право намирења изврших поверилаца из вредности предмета залог.

Поред теоријске основе на којој мастер рад почива, у њему су садржани и подаци добијени од стране Агенције за привредне регистре који указују на обим рада као и начине поступања регистра залог. Подаци су систематски и статистички обрађени како би се на темељу узорка стекао увид у рад Регистра. Предмет истраживања које је за потребе овог рада спроведено у току маја месеца 2017. године представља начин функционисања Регистра залог на покретним стварима уписаним у регистар који је почео са радом од 15.08.2005. а који је основан Законом о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. гласник РС бр. 57/03, 61/05 и 64/06).

Непосредни предмет истраживања су поступци регистрације као и накнадна поступања која су у вези са предметима заложног права који су вођени код Регистром залог на покретним стварима уписаним у регистар почев од 01.01.2015. па све до 31.12.2015. године. Наведени период узет је као узорак како би се на бази њега сагледало предметно питање, а имајући у виду да је од тренутка оснивања Регистра до наступања периода који обухвата истраживање протекло довољно времена за упознавање са његовим карактеристикама и његово „заживљавање“ у правном животу.

Просторни оквир обухвата територију читаве Републике Србије што значи да су подаци коришћени за израду овог рада прикупљени из свих организационих јединица Агенције за привредне регистре.

У току наведеног периода Регистру су предате 30.822 регистрационе пријаве. Подаци који су прикупљени, статистички су обрађени и изложени у одговарајућим деловима рада.

I Стварноправна средства обезбеђења

1. Појам и врсте стварноправних средстава обезбеђења

Права (средства) обезбеђења (осигурања¹) потраживања су законом регулисани правни облици којима губити уговореника о додатно право за побољшање (појачање) правног положаја повериоца у односу на дужника, а ради наплате потраживања. Наиме, не може се тачно проценити економска способност дужника да отплаћује дугорочни кредит за све време рока отплате, што је узроковано променљивошћу бонитета имовине и променљивошћу имовинских права у савременим условима тржишног привређивања. Права обезбеђења потраживања имају управо функцију да појачају поверење повериоца у солвентност дужника, али обезбеде принудну наплату. Реализују се ако дужник западне удоцњу према повериоцу, односно, када изостане добровољна исплата дуга. Допунска права обезбеђења потраживања се, традиционално, деле на лична (персонална) и стварна (реална).²

Лична права обезбеђења потраживања постоје када се друго лице обавезе да ће повериоцу исплатити дужников дуг, ако онто не учини. Имају облигационо-правни карактер. Традиционална персонална права обезбеђења су: уговорна казна, јемство, одустаница.

¹ У суштини се ради о посебним правима, стварним и облигационим, чија је функција обезбеђење наплате потраживања. У нашем праву је уобичајен термин “средства обезбеђења“, а термин „осигурање“ се више користи за уговорне облике осигурања од ризика штете и сл.

² В., Ј. Марковић, Облигационо право, Београд, 1997 (рукопис из 1939.), стр. 255; Ј. Радишић, Облигационо право, Београд, 1982., стр. 295.; С. Перовић, Облигационо право, Београд, 1981. Стр. 127; Ј. Салма Облигационо право, Београд, 1988., стр. 379; О. Антић, Облигационо право, Београд, 2008. Стр. 153.

Најзначајније лично средство обезбеђења су јемство- претежно се користиза физичка лица ибанкарска гаранција ³– претежно уфункцији осигурања дуга правнихлица. Јемство је акцесорно право „везано“ за тражбину. Споразумуговорнихпартнера да обавеза јемца треба да настане независно одглавне тражбине повериоца, није јемство,већгаранција.⁴

Права реалног обезбеђења потраживања настају „давањем“ стварикао гаранције испуњења обавеза одређеногдужника.

2. Економска релевантност обезбеђења

Заснивање стварноправног обезбеђења је право повериоца, не ињегова обавеза. Ипак, чинисе да је ова могућностусавременомправномпрометуготово добила карактернечега што се подразумева. Поверилацредовно очекује одговарајуће обезбеђење, а дужниксе, са своје стране, стара да изађе усусреттаквимзахтевима. Учесталост обезбеђења може се објаснити економскимкористима које оно несумњиво доноси актерима на тржишту, посматрано у вези са главним правом, потраживањем, алине треба занемаритинипсихолошки ефекат обезбеђења, које, с једне стране, помаже повериоцу да „мирно спава“, а сдруге стране, појачава дужниковуприврженостуговору. Разлози који указују на економску релевантност коришћења средстава обезбеђења испуњења обавеза дужника су следећи:обезбеђење доприноси потпунијем коришћењу дужникове имовине, обезбеђење приближава супротстављене интересе повериоца и дужника, обезбеђење поспешује кредитне односе који су полуга развоја друштва.⁵

Дужник, који је на делу своје имовине засновао неко стварно право укористповериоца, не престаје битивласникпредмета обезбеђења. Употребна вредностдужникове имовине тако бива допуњена до тада замрзнутом обезбеђујућомвредношћупредмета залоге. Активирајућа функција обезбеђења је

³ У неким правима банкарска гаранција се не разликује од јемства (нпр. Италијанском), али се у новијим законодавствима разликује. Код банкарске гаранције учествују најмање три лица. О појму и значају банкарске гаранције, Д. Стојановић – Б. Павичевић, Београд, 1982., стр. 47.

⁴ Д. Стојановић – Б. Павићевић, *op.cit.* стр. 29.34.

⁵ Н. Тешић, Обезбеђење на покретним стварима и потраживањима, Форум за грађанско право за југоисточну Европу, II књига, 2008. Београд стр. 218.

нарочито наглашена код вишеструког залагања, када дужник користи један објекат залог у циљу обезбеђења више различитих потраживања.

Правилно обезбеђење појачава сигурност повериоца у повољан исход правног посла. Поверилац може дужникову спремност да понуди одговарајуће обезбеђење тумачити као показатељ сигурности дужника усвоје пословање. Насупрот томе, ако обезбеђења нема, поверилац, по правилу, није расположен за кредитирање. Наравно, не може се искључити могућност постојања поверилаца који су спремни да инвестирају и поред повећаног ризика. Ипак, недостатак обезбеђења се у том случају директно одражава на цену и друге услове кредита.

Спремност обезбеђеног повериоца да одобри кредит под повољнијим условима одражава се на друштво у целини. У друштву у коме цена кредита опада, економска активност, по правилу, расте.⁶

Права реалног обезбеђења настају када дужник или треће лице стави на располагање повериоцу извесна добра (ствари) као гаранцију наплате потраживања, за случај да дужник благовремено не изврши своју обавезу. Поверилац стиче право на ирењења потраживања из вредности предмета реалног обезбеђења те како дужник не изврши своју обавезу. Њихова стварноправна природа је омогућена правом следовања и правом првенства наплате из вредности предмета реалног обезбеђења. Традиционална реална права обезбеђења су: капара, кауција, задржавање права својине, ретенција, фидуција, ручна залога и хипотека. У модерном праву добијају на значају и тзв. неакцесорна реална права обезбеђења, регистрована залога, реални облици финансијског осигурања и др.⁷

Трагови о првим облицима хипотеке постоје још у Старом вавилонском царству (18. век п. н. е.). Хамурабијев законик садржи одредбе о залагању непокретности приликом узимања зајма. Слични записи о хипотеци се срећу и у Мојсијевом закону (12, век п. н. е.). Затим, у старом грчком праву, нпр. у Солоновом законодавству (7. век п. н. е.). Такође, и у старом римском праву среће се

⁶Н. Тешић, ФОРУМ ЗА ГРАЂАНСКО ПРАВО ЗА ЈУГОИСТОЧНУ ЕВРОПУ – II КЊИГА, Београд, 2010, стр. 218.

⁷М. Лазић, Права реалног обезбеђења, Ниш, 2009. стр. 46-47.

институтхипотеке која је регулисана у Јустинијановомграђанскомзаконику (6. векп.н.е.), алисе односила на залагање ипокретнихинепокретнихствари.

Дужник је устаромримскомправу, за исплатудуга гарантовао својомимовиномисвојомличношћу. Поверилац је могао дужника којине платидуглишитислободе, претворитиуроба, а затимпродатиуубити. Као додатно осигурање коришћено је јемство. Јемац је такође имао положај дужника.

Право познаје два типа допунскихправа обезбеђења испуњења обавезе – лична иреална. Развој културе исхватање да лична одговорностне може обезбедитипримарниинтересповериоца – намирење тражбине, довелисудо укидања дужничкогропства⁸, а уновијој историјидужничкогзатвора.⁹Имовинска одговорностпостаје основна санкција ипружа повериоцумогућностданаплатипотраживање избило ког, уграницама закона, имовинскогправа дужника¹⁰. Дакле, дошло је до слабљења значаја личнихи јачања улоге реалних обезбеђења.

Уримскомправунајпре фидуција служи обезбеђењупотраживања. Фидуција је имала два облика, зависно одтога да линастаје радипреноса права коришћења иуправљања илиради обезбеђења наплате потраживања. Овомдругом,дужникпреносиправосвојине на одређеној ствариповериоцу (фидуцијару) којисе обавезује да по отплатидуга илипо протекую одређеногрока, вратиправо својине првобитномвласнику. Недостатакфидуције је што враћање права својине фидуцијантузависи одпоштења (фидес) повериоца који је, као формалнивласник, могао да отуђиствартрећемлицу. Власникније могао да повратиствар одсавесноприбавиоца.

Други обликзалоге био је пигнус (ручна залог). Предностипигнуса у односуна фидуцијусуутоме што залогодавацзадржава својинуна предметузалоге, а на залогопримца преносисамо државину. Залогопримацнема право да користизаложенуствар, осим ако је допуштена иуговорена антихреза. Недостатакпигнуса је утоме што залогодавца лишава државине

⁸ Дужничко ропство у Риму укинато је пред крај Републике (lex Poetelia Papiria, 326. g.p.n.e.)

⁹ Дужнички затвор (где је дужник коришћен за рад до отплате дуга) укинут је у новије време (био је познат у старом германском и француским праву). У српском праву је дужнички затвор познавао Душанов законик. А.П. Лазаревић: О притвору дужника, Архив за правне и друштвене науке, Београд,4/1939, стр. 301.

¹⁰ О развоју грађанскоправне санкције, Д. Николић, Грађанскоправна санкција, (генеза, еволуција и савремени појам), Нови Сад, 1995. В Протокол 4 уз европску конвенцију о људским правима и основним слободама који у чл. 1 предвиђа слободу од дужничког ропства.

имогућности коришћења заложене ствари за лакшу отплату дуга. Овај недостатак отклања хипотека.

Хипотека је такав облик залогне ствари која се не врши пренос државине заложене стварине хипотекарног повериоца. Тиме је знатно побољшан положај заложног дужника који може да задржи заложну ствар и користи је за бржу отплату дуга. Има схватања да је у Рим преузета из Мале Азије. Најбитније разликовања грчке и римске хипотеке је то, што прва у суштини представља супституцију осигуране тражбине, замену за испуњење, уговарање факултативног намирења за разлику од римске, која представља средство присиле, појачања, гаранције да ће до намирења доћи... Римска хипотека има акцесорну природу, а грчка је исто толико „важна“ колико и сама тражбина.¹¹ Хипотека се у римском праву јавља најпре код закупа сеоских добара (*praedia rustica*). Основни недостатак римске хипотеке је што, првобитно, није била јавна, већ је као скривени терет оптерећивала заложно добро, за разлику од грчке хипотеке.¹² Текућом добру римског царства, почињу да се користе јавни регистри. Тако супостепено постављени темељи модерног хипотекарног права. Међутим, фидуција, пигнус и хипотека нису само развојни облици заложног права, они су посебни облици заложног права који су се одржали до данас.

Развој реалних права обезбеђења управу „старе“ Србије, најбоље се може сагледати кроз развој хипотеке. Зачеци хипотекарног кредитирања у Србији јављају се у првом Хатишерифу од 1830. године и Указу кнеза Милоша из 1836. године.¹³ Управа фондова је формирана 1862. године, када и почиње кредитни развој Србије и хипотекарно кредитирање са државном гаранцијом. Према законској регулативи из 1898. године, Управа фондова добила је овлашћења да на бази нивоа одобрених кредита може издавати хипотекарне заложнице и обвезнице. Након Првог светског рата Управа фондова прераста у Државну хипотекарну банку Краљевине СХС, а након Другог светског рата

¹¹ М. Апостолова- Маршалески: О проблему поријекла римске хипотеке, Зборник Правног факултета у Загребу, 4/1974, стр. 355; Н.С. Тешић Регистрована залога, Београд, 2007. Стр. 27.

¹² Јавност грчке хипотеке је остваривана обележавањем заложног добра малим стубовима са натписом који је поверилац и колики је износ дуга. В.Б. Павловић, Хипотекарно право, Београд, 1868, стр. 6; О. Станојевић Римско право, Београд, 1986. Стр. 206.

¹³ Њиме је одређен минимум окућнице сељака који се може заложити за дуг, као и давање зајмова из црквеног фонда и фонда сирочади

у Инвестбанку, да би била укинута одлуком Народне банке СР Југославије крајем 2001. год.¹⁴

Након Другог светског рата хипотекарно кредитирање стамбене изградње, као и приватна својина доживљавају своју стагнацију и скоро да се укидају. Утоку социјалистичког периода друштвеног уређења, долази до „сумрака“ приватне својине играњанско-правних института изведених из својине, тржишта капитала и хипотекарних кредита. Целокупно стварно право у Србији, постаје најнеуређенији идео позитивног права.

Након пропасти социјалистичког система привређивања, крајем осамдесетих година прошлог века, сазрева схватање да је једини излаз примени једноставног животног економског закона - *да се може трошити само оно што је зарађено, или као зајам, уз терет камате, добијено*. Кредит, а тиме и хипотека, поново постају актуелни. У савременом праву хипотека је један од најважнијих и најсложенијих правних института.¹⁵

II Заложно право на покретним стварима

1. Облици заложног права на покретним стварима

Уговором о залози обавезује се дужник или неко трећи (залогодавац) према повериоцу (залогопримцу) да му преда неку покретну стварна којој постоји право својине да би пре осталих поверилаца могао наплатити из њене вредности, ако му потраживање не буде исплаћено о доспелости, а поверилац се обавезује да примљену ствар чува и по престанку свог потраживања врати не оштећену залогодавцу.¹⁶

Ручна залога је класично заложно право настало из римског пignуса. Служба обезбеђење потраживања које је изражено у овцу или се може

¹⁴М. Лазих, „Право реалног обезбеђења“, Ниш, 2009. стр. 51.

¹⁵М. Лазих, „Право реалног обезбеђења“, Ниш, 2009, стр. 52-53.

¹⁶чл. 966 ЗОО

економски изразити. Заснива се на покретној ствари која је индивидуално одређена и непотрошна.¹⁷

Према основу настанка разликујемо законску, судску и уговорну ручну залогоу. За стицање уговорног заложног права потребно је да буде закључен пуноважан уговор о залози који представља правни основ (*iustus titulus*). Други услов је законити начин стицања (*modus acquirendi*), а то је предаја ствари залогопримцу.

Једна од основних карактеристика ручне залогe огледа се у обавези преноса заложене ствари у државину. Ово је обавеза заложног дужника која је у последњим деценијама, са развојем индустрије, и повећањем значаја покретних ствари за егзистенцију чланова друштва постало посебно проблематично. С друге стране, постоји велики број ствари које по својим карактеристикама нису подобне и погодне за пренос у државину заложног повериоца те би обавезношћу преноса ствари било причињено више штете него користи за субјекте заложног права. Управо то допринело је да се прибегне изналажењу модела који би компензовао ове недостатке ручне залогe. Решење је пронађено у регистарској залози која представља хибридную правну творевину у којој се стичу карактеристике ручне залогe и хипотеке, а све у циљу уподобљавања овог института потребама друштва.

2. Садржина ручне залогe и њен однос са регистарском залогом

Садржину ручне залогe чине овлашћења и обавезе субјеката заложноправног односа – заложног повериоца и заложног дужника (залогопримца и залогодавца). Основно овлашћење заложног повериоца представља право намирења из вредности заложене ствари. Поверилац, иначе, има и опште право намирења из имовине дужника, тако да се може одлучити за принудно намирење као обичан поверилац или као заложни поверилац. Ради сигурне реализације овог права залогопримцу су признати и право на државину, право на допуну залогe, право следовања и право првенства.

¹⁷ Ако су заложене потрошне ствари, онда оне прелазе у својину залогопримца, с тим што је он дужан, по исплати дуга, да врати исту количину ствари исте врсте и рода – неправу залогa (пигнус ирегуларе)

Право намирења. Залогопримац је овлашћен да се наплати из вредности заложене ствари ако дужник не намири повериочево потраживање о доспелости (западне удоцњу). Изузетно, продаја стварисе може захтевати пре доспелости потраживања, ако постоји стварна опасност да ће доцније намирење буде угрожено.¹⁸ Вредност остварена превременом продајом се депонује код суда и тек након доспелости потраживања може да се приступи другој фази реализације права намирења – наплати потраживања. Према томе, право намирења се остварује продајом ствари на платом потраживања.

Продаја заложене стварисе остварује на јавној продаји. Од овог правила постоје одступања. Ако стварима берзанску или тржишну цену суд доноси одлуку да се ствар прода по текућој цени (чл. 980. Ст.1 ЗОО). Такође, ако битрошкови јавне продаје били несразмерно велики у односу на вредност ствари, суд може донети одлуку да поверилац прода ствар непосредном погодбом по цени утврђеној проценом стручњака, или је задржи за себе по тој цени. Након доспелости потраживања залогопримац и залогодавац могу закључити споразум да поверилац задржи заложено ствар за себе на име дуга.¹⁹

Продајом се прометна вредност ствари трансформише у новац и постаје погодна за реализацију друге фазе права намирења – наплату потраживања. Залогопримац намирује, најпре, трошкове реализације продаје (парнично и извршно поступка, чувања ствари и др.). Након наплате свих потраживања, остатак куповне цене заложене ствари припада власнику (hipoteca).

Право намирења код регистарске залогe, као и код ручне залогe, обихвата право продаје и право наплате потраживања. Постоје одређене специфичности које карактеришу право продаје предмета регистарске залогe које зависе од тога да ли је заложни дужник физичко или правно лице. Уколико се ради о физичком лицу као дужнику, постоји забрана уговарања марцијанског пакта као и *lex commisoria*. Уколико је заложни дужник правно лице, постоји у извесној мери одступање од овог правила које се примењује на физичка лице. О томе ће детаљније бити речи у делу који се тиче објашњења права и обавеза субјеката заложног права код регистарске залогe.

¹⁸ Ако се заложена ствар квари или губи вредност и постоји опасност да постане недовољна за обезбеђење повериочевог потраживања, суд може, на захтев залогопримца или залогодавца одлучити да се ствар и пре доспелости потраживања прода на јавној продаји или по берзанској или тржишној цени, ако је има, и цена положи код суда ради обезбеђења залогопримчевог потраживања. Такву одлуку суд не може донети ако залогодавац понуди залогопримцу уместо заложене ствари неку другу ствар адекватну за обезбеђење, ЗОО чл.982.

¹⁹ М. Лазих, *Права реалног обезбеђења*, 2009., Ниш, стр. 72.

Право првенства. Код заложног права, залогопримацима право да се наплати из вредности заложене ствари пре обичних (хирограферних) поверилаца и пре осталих заложних поверилаца на истој ствари чије је право касније настало (*prior tempore potior iure*).

Право на државину. Залогопримац стиче, по правилу, непосредну државину на заложеној ствари, јер се на тај начин постиже најсигурније обезбеђење потраживања. Међутим, за настанак заложног права довољно је да залогопримацима и посредну државину. То је случај када заложена ствар служи обезбеђењу више потраживања или се даје на чување трећем лицу. Први залогопримацима непосредну државину, док други и сваки следећи, имају посредну државину. Заложно право у том случају настаје тако што залогодавац обавештава залогопримца о закључењу уговора о залози са другим повериоцем и налаже му да по наплати свог потраживања, стварне врати њему већ преда следећем по рангу заложном повериоцу (чл. 970 ст. 2, ЗОО).

Ово је, управо, главни узрок недостатака који су се временом појавили и учинили ручну залогу све мање применљивом у условима савременог тржишног пословања. Ствари које су неподобне и непогодне за преношење у државину заложног повериоца применом регистарске залогне остају у државини заложног дужника а да притом наступају правне последице карактеристичне за ручну залог (остварује се економски и правни циљ). На овај начин регистарском залогом компензује се главни недостатак ручне залогне.²⁰

Право следовања. Право на државину је стварноправна власт која припада заложном повериоцу. Зато залогопримац може захтевати повраћај државине ствари од сваког трећег лица, власника, титулара ужег права или узурпатора неког права којим је одузео заложено ствар. За повраћај ствари може користити специфичну петиторну тужбу (*vindication pignoris*). Да би успео са тужбеним захтевом, тужилац мора доказати правни основ залогне на ствари, да је залогна стечена и да је ствар код туженог. Поред тога, као

²⁰М. Лазих, *ibid.* стр. 73-74

држалац (непосредни или посредни), залогопримацама право ина државинску заштиту (посесорна заштита) или, под посебним условима, на самопомоћ.²¹

Право на употребу заложене ствари. Заложни поверилац нема право да употребљава заложену ствар, нити да је уступи другоме на употребу, осим ако му то допусти залогодавац (чл. 967. ст. 1, ЗОО). Залогодавац залогопримаца се могу споразумети, у моменту закључења уговора о залози или касније, да залогопримац може да употребљава ствар.

Право на допуну залог. Уговор о залози је теретанправни посао, јер се због акцесорности, сматра да је вредност заложене ствари „надокнада“ за кредит. Залогодавац, због тога, одговара за материјалне и правне недостатке ствари. Уколико се смањује вредност заложене ствари у мериду ствари више не представља довољно обезбеђење потраживања, заложни поверилацама правода захтева од залогодавца другу заменљиву ствар (чл. 979. ЗОО). Међутим, он нема право на другу заложену ствар ако до смањења вредности залог долази услед више силе или кривицом треће лица.²² Заложни поверилац код кога се ствар налазиито најчешће у непосредној државини, стиче и одређене обавезе која представљају заштиту за власника заложене ствари док траје заложно право.²³

Обавеза чувања заложене ствари. Залогопримац је дужан да ствар чува са пажњом доброг домаћина ако се ради о физичком лицу, односно са појачаном пажњом пажњом доброг привредника- ако се ради о правном лицу, нпр. банци.

Обавеза враћања заложене ствари. Заложни поверилац је дужан да ствар, примљену на основу залог, врати заложном дужнику када његово потраживање буде намирено (чл. 975. ст. 2, ЗОО). Ствар се враћа *in speciem*. То је последица акцесорности залог.

III Бездржавинска залога на покретним стварима

²¹М.Лазих, *ibid.* стр. 74

²²О. Станојевић, М. Орлић, *Стварно право*, Београд, 1993. стр. 253; Ковачевић Куштримовић Р. – Лазих М., *Стварно право*, Ниш, 2006. год. Стр. 333.

²³М.Лазих, *op.cit.* стр. 74

1. Појам бездржавинске залогe

Бездржавинска (регистрована) залога је заложно право на покретним стварима које се заснива уписом права у посебне јавне регистре за те ствари, без преноса државине.²⁴ Пораст вредности и привредни значај покретних ствари учинили су класичну залогу на покретним стварима, коју карактерише пренос државине на повериоца, превеликим теретом за дужника. За дужника је то значило да се лиши коришћења одређене ствари, да обустави или смањи своју привредну активност итд., а тиме и да теже отплати дуг. Бездржавинска залога на покретним стварима је резултат потребе правног промета за залагањем покретних ствари без лишавања залогодавца државине заложене ствари. Такво залагање одговара, пре свега, дужнику, али и повериоцу који се ослобађа терета држања и чувања ствари.²⁵

Покретне ствари се брзо промећу, прелазе из руке у руку, па их је тешко следити, због чега губитак државине често води губитку самог права (чл. 986. ЗОО). Депосесија залогодавца код ручне залогe је само у функцији публикувања залогe, па може и изостати уколико се правна сигурност повериоца може обезбедити без преноса државине.²⁶ То се могло постићи само формирањем посебних јавних регистара у којима се води евиденција о стицању и престанку права залогe на покретним стварима. Упис регистарске залогe омогућава право следовања и правну сигурност хипотекарног повериоца. Депосесија има тунезгодну страну што залогодавца лишава употребе ствари, али су користи од ње много веће и то вишеструко. Њоме се, пре свега, штите интереси заложног повериоца од залогодавчевих располагања стварјуито како фактичких (уништење или оштећење) ствари, употребљавања тј. конзумирање потрошачких ствари, тако и правних, јер се креира публицитет заложног права које тако делује према свим трећим лицима; треће лице које од поседованог власника стекне неко право на ствари (нововласник, новизалогопримац, купац, плододуживалац) дужно је трпети залогу о којој се лако могло обавестити управо на основу залогопримачеве државине. Депосесија залогодавца је такође у интересу трећих,

²⁴ L. Josserand, Cours de droit civil positif français, II, Париз, 1933. стр. 893; В. Giuseppe, *Instituzioni di diritto privato*, Болоња, 1961. стр. 381.

²⁵ М. Лазић, *op.cit.* стр. 77.

²⁶ А. Гамс, *Основи стварног права*, 1980, Београд, стр. 141

потенцијалнихстицалаца права на истој ствари, јерсеууприлицида о постојањузалоге воде рачуна при одлучивању да лиће иподкојимусловима ступитиуправни односа депоседованимвласником, као уинтересупотенцијалнихкредитора дужника – залогодавца јеримајуувидустварни обимњегове имовине која служикао општа залога хирографернихповерилаца; услучајупостојања скривенихзалога, потенцијанликредиторибибилиизложениризику да дужника кредитирајуизнад обима његове имовине изкоје се могунаплатитипринуднимпутем. Најзад, депосесија је уизвесној мериуинтересусамог (савесног) дужника – залогодавца јер ону очима потенцијалнихкредитора ужива максимално поверење тј. ускладуса стварним обимомимовине изкоје се онимогунаплатити.²⁷

Посебнирегистрисуформиранинајпре за покретне стваривећихвредностиимањегброја, попутваздухоплова ибродова. Текразвојемкомпјутерске технологије, настаје могућностустановљавања општег јавног регистра за све покретне стварикоје се могуиндивидуализовати. Тада бездржавинска залога полако постаје закономрегулисани обликзаложногправа. Негативна последица регистра покретнихствари јестеуспоравање њиховогправногпромета, алито је жртва правној сигурности. Заложно право на покретнимстварима које се заснива уписомупосебне јавне регистре, безпреноса државине, некиправниписциназивајумобилијарномхипотеком²⁸. Унашемправу, најчешће се говори о регистрованој илирегистарској залози.

2. Упоредноправни преглед бездржавинске залогe

Упоредномправупреовлађујудва облика бездржавинске залогe: задржавање права својине (*actum reservati domini*) ифидуцијарнипреноссвојине ради обезбеђења, а уновије време ирегистрована залога на покретнимстварима.²⁹

Први облицибездржавинске залогe, као нове форме обезбеђења кредита, насталисууправној пракси, као обликзаобилазногвршења права, често *contra legem*. Тако је судска пракса у Аустријидопустила. Противно одредбама АРГР,

²⁷О. Станковић, *Анали Правног факултета у Београду, Белешке о залогопримчевом праву на државину*, Београд, 1988, стр. 254-261.

²⁸Д. Стојановић, *Бездржавинска залога*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, 1971, стр. 43.

²⁹М. Лазић, *op.cit.* стр.76

предајузаложене ствари преносом државине на треће лице које је могло бити дужникова супруга или лице запослено код њега.³⁰

У француском праву, изузетак од одредбе чл. 2076. Code civile о обавези преноса државине, најпре је настао код уговарања посредне државине за залагање трговачке радње (fond de commerce), где је продаја вршена издавањем исправе о купопродаји иза купу корист продавца. Законодавац је овакво залагање допустио законом из 1898. и касније 1909. За француско право је карактеристично издржавање права својине које је, „посматрано економски, право залог, односно прикривена хипотека“.³¹ У француском праву се сматра да је по чл. 2076. Code civile-а важећи пренос својине без државине ради залагања. Због практичног значаја без државинског залагања, формиран је посебан регистар за залагање покретних ствари.³²

У немачком праву без државинска залога се јавља у форми преношења својине ради обезбеђења и преношења тражбине у циљу обезбеђења. Без државинска залога постоји више случајева иза одређене ствар подлеже државном надзору. Пример је залога на ваздухоплову којој се може применити члана 1204. БГБ залога залога издржавање државине и права коришћења.³³

Швајцарски грађански законик је допустио покретну хипотеку на стоци (чл. 885. ЗГБ), а за остале ствари коришћен је институт *tractum reservati domini*. У италијанском праву се мобилијарна хипотека може заснивати на аутомобилима, бродовима и ваздухопловима којој се уписују јавне регистре, и на државним вредносним папирима којој се уписују књигојавних дугова.³⁴

У енглеском праву су прихваћена два облика без државинске залог – „*letter of hipotecion*“, обећање купца да ће прекоморску робу која је још у превозу, по приспећу, предати банци или чувати за банку и „*letter of trust*“, обећање купца да ће већу везену робу или папире о њој чувати за банку. Залога на имовини или предузећима без државински карактер. УСАД је без државинска залога регулисана једнообразним трговачким законом из 1962. године. Допушта се

³⁰ Д. Стојановић, *op.cit.*, стр. 45

³¹ R. Jeanpretre, *La vente a temperament et le vente epargne de lege ferenda* (Куповина на кредит и куповина на штедњу де леге ференда), *Zeitschrift Schweizerisches Recht*, Базел, бр. 5/1958, стр. 361 и даље

³² М. Лазих, *op.cit.* стр. 79

³³ К. Simitis, *Без државинска залога*, *Archiv fur die civilisitsche Praxis*, 2/1972, стр. 107

³⁴ З. Компанет, *Стварноправни аспект брода у градњи*, Београд, 1969. стр. 96.

конституисање бездржавинске залогe на свимимовинским предметима залогодавца. Класификација потребна за уписе врши према врсти кредита (за финансирање куповине иза обезбеђење дуга) и према економском циљу ствари (потрошна роба, опрема, пољопривредни производи, робе итд.)³⁵

Бездржавинска залога покретних ствари је у новије време опште прихваћена у земљама у транзицији – учешком, естонском, литванском, пољском, румунском и мађарском праву, иако су усвојена различита решења. У државама региона, насталим поделом Југославије и осталим земљама у транзицији, уведена је бездржавинска залога на покретним стварима. У праву Републике Словеније стварноправним законом предвиђено је да се бездржавинско заложно право може засновати извршним, јавнобележничким актом (чл. 171. ст. 1-3). Бездржавинска залога се конституише као регистрована залога, након увођења посебних регистара (чл. 177. СЗ).³⁶

У Хрватској, Закон о власништву и другим стварним правима Републике Хрватске³⁷, регулише само хипотеку, ручну залогу и заложно право на правима. Закон о власништву и другим стварним правима залогу која није праћена предајом заложене ствари у посед назива хипотеком (члан 304). На регистарску залогу се сходно примењују правила која се примењују на хипотеку, уколико нису супротна посебним одредбама којима је регистарска залога уређена. Постоји посебна категорија ствари које Закон види као подобне за заснивање бездржавинске залогe. Да би из права својине било засновано заложно право („хипотека“), потребно је да буду испуњени неки услови. Пре свега, мора постојати тражбина која је погодна за обезбеђење овим средством. Затим, морају бити испуњене претпоставке које се тичу општег режима стицања права својине као и претпоставке стицања заложног права уопште, да би се на крају преиспитала и испуњеност посебних услова и то: да се ствар која се залаже уписује или је већ уписана у одговарајући регистар као и то да постоји ваљан правни основ за заснивање хипотеке (по правилу, то је уговор о залози). Правни положај заложног повериоца одређен је правилима којима се

³⁵ Д. Стојановић, Бездржавинска залога, *op. cit.* стр. 49.

³⁶ Е. Ранисел, Осигурање тражбина у словеначком праву и улога јавног бележника у избору врсте осигурања, Јавни билежник 7/99 стр. 26.

³⁷ „Народне новине“ Републике Хрватске, бр. 91/96, 114/2001

уређује правни положај хипотекарног повериоца. Регистарска залога престаје брисањем из Регистра.³⁸

У Републици Македонији посебним законом је уређено добровољно залагање покретних ствари и права, а посебним хипотека. Иако је у Републици Македонији донет Закон о стварним правима, за бездржавинску залогу важи и даље посебан закон³⁹.

У Републици БиХ, у оба ентитета донети су идентични прописи о новој бездржавинској залози - регистрована залога⁴⁰. Регистрована залога примењује се ради избегавања негативних страна депосесије залогодавца. Бездржавинска залога управу БиХ настаје безучешћа суда или јавног бележника, а уговор се закључује у писаној форми и није извршина слободна, али је извршење могуће на основу уговора извода из регистра залога (извор: чл. 7, 31 и др.).

Реформа права мобилијарног осигурања извршена је и на нивоу ЕУ. Формални почетак реформе у ЕУ одиграо се у Савету Европе када је предложено јединствено регулисање залогне на покретним стварима, али се и даље није напредовало.⁴¹ Интересантна је и иницијатива Европске банке за изградњу и развој. Као позитиван пример наводе се државе источне Европе које су прихватиле бездржавинско обезбеђење.⁴²

3. Начела на којим почива бездржавинска залога

Због јединствене функције и стварноправне природе, сви облици заложног права се развијају на истим начелима, имају исте основе настанка и имају сличну садржину у погледу основних овлашћења. Начела заложног права представљају основне и заједничке идејне вредности на којима се заснива заложно право и које важе за све врсте заложног права, уз одређена одступања код појединих облика. Начела заложног

³⁸Чл. 304.-307, Закон о власништву и другим стварним правима Републике Хрватске

³⁹Закон о залагању покретних ствари и права (Sl. vesnik 21/98, 86/2000), Закон о добровољној хипотеци (Sl. vesnik 59/2000)

⁴⁰Закон о регистрованим залозима на покретним стварима и чланским уделитема Републике Српске (Сл. Гласник РС 16/2000) и Закон о регистрованим залозима на покретним стварима и чланским уделитема Федерације БиХ (Сл. новине ФБиХ 17/2002)

⁴¹ Draft European Convention on Simple Reservation of title; Die deutsche Übersetzung ist in ZIP 1981., 1156 ff abgedruckt worden.

⁴²Cristian von Bar, Le groupe d etudes sur un Code civile European, Revue internationale de droit compare, 1/2000, <http://ecc.klub.nl/texts/wteams.html>

права су: начело првенства, начело акцесорности, начело официјелности, начело специјалности и начело недељивости.

3.1. Начело првенства

Начело првенства огледа се у могућности да заложни поверилац своје потраживање наплати пре осталих поверилаца из вредности регистарске залогe, уколико његово потраживање не буде исплаћено о доспелости. Законодавац је јасно регулисао ред поверилаца у складу са којим ће они моћи да наплате своје потраживање. Уколико је иста ствар била предмет залагања ради обезбеђења потраживања већег броја поверилаца, редослед поверилаца утврђује се прама дану, часу, и минути заснивања бездржавинске залогe. Ред првенства наплате између регистарске и ручне залогe такође се утврђује према времену настанка.

Закон је предвидео изузетак од примене начела првенства и то у случају да је предмет ручне залогe предат повериоцу, а иста је настала на основу уговора састављеног у писаној форми и уколико је тај уговор оверен од стране надлежног ауторитета. Терет доказивања да је предмет ручне залогe предат пре уписа регистарске залогe у Регистар пада на заложног повериоца ручне залогe. Даље заложно право превозиоца, комисионара, складиштара и отпремника, настало превозом или отпремањем ствари које су предмет превоза или отпреме има предност у односу на Регистарску залогу. Законско заложно право посленика за потраживање награде за рад, накнаде за утрошени материјал и остала потраживања у вези са његовим радом, настала на основу уговора о делу из Закона којим се уређују облигациони односи има предност у односу на заложна права уписана у Регистар залогe. Што се тиче заложног права насталог ради обезбеђења плаћања пореза и других дажбина држави, важи основно правило о времену настанка заложног права.⁴³

Право првенства своју примену има и у привредни токовима што је нарочито важно у случају отварања стечајног поступка над заложним дужником када заложни повериоци (разлучни повериоци) имају могућност да захтевају издвајање предмета залогe из стечајне масе и намирења из вредности заложене ствари. Ова могућност предвиђена је Законом о стечају⁴⁴.

⁴³Чл. 33, Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, (Сл. Гласник РС бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006, 99/2011)

⁴⁴Сл. Гласник РС 104/2009, 99/2011.

3.2. Начело акцесорности

Заложна права су споредна (акцесорна) права која настају ради осигурања главног права. Начело акцесорности залогe значи да је заложно правоспоредно и несамостално и у функцији обезбеђења тражбине као главног и самосталног права.⁴⁵ Начело акцесорности залогe има своје корене у римском праву. Споредност залогe означава да она не настаје да бипроизвела самостално и непосредно правно дејство, већ је њено дејствоодложено и евентуално за случај да главно право не буде реализовано.⁴⁶

Једна од основних карактеристика начела акцесорности огледа се у свеобухватном прожимању заложног права посматрано од тренутка његовог настанка, трајања, па све до гашења истог. С обзиром на то да је заложно право у директној вези са главним правом- потраживањем, и сам његов настанак био би беспредметан уколико тог главног права не би било. Дакле, по природи ствари, настанак главног права предуслов је за настанак заложног права. Даље, постојање и пуноважност главног права директно одређује судбину заложног права, што указује на условљеност постојања и пуноважности заложног права постојањем и пуноважношћу главног права, чија је реализација обезбеђена заложним правом. На крају, у начелу, престанком главног права долази до престанка заложног права.

Функција начела акцесорности заложног права је у идеји заштите дужника од двоструке наплате дуга. Акцесорност би се могла дефинисати као једнострана зависност заложног права од тражбине, која произилази из правне нормe, а не из споразума и воље странака. Једнострана зависност значи да се промене у тражбини одражавају на промене у заложном праву али не и обрнуто.⁴⁷

Изузетак од начела акцесорности огледа се у општеприхваћеној је правилу да се и застарело потраживање обезбеђено заложним правом може намирити из вредности предмета залогe. У нашем праву заложни поверилац може намирити само застарело главно потраживање, до висине вредности заложене ствари. Овај изузетак установљен

⁴⁵ Д. Стојановић – Б. Павићевић, Право обезбеђења кредита, Београд, 1997., стр. 252.

⁴⁶ А. Гамс, *op.cit.* стр. 150.

⁴⁷ М. Павлакић, Земљишни дуг у успоредном праву, Зборник Правног факултета у Риједи, 1/2005, стр. 211, нап. 250.

је ради побољшања положаја заложног повериоца уз чињење извесног уступка и заложном дужнику и то кроз онемогућавање повериоца да наплати потраживање увећано за висину камате.

3.3. Начело официјелности

Начело официјелности залогe значи да поверилац може реализовати право намирења након доспелости потраживања само на унапред утврђен и формалан начин. Заложни поверилац не може извршити непосредну продају предмета залогe, нити може стећи право својине на заложеној ствари уместо намирења тражбине, осим под условима допуштеним законом. Ово је начело се још назива и начело „формалног легалитета“ и означава строгу везаност субјеката једног правног односа да своје право остваре искључиво уз учешће државних органа у поступку чији су субјекти, радње, права и обавезе, унапред, законом утврђени и познати. Ово начело онемогућава својевољно поступање мимо оквира које предвиђа законодавац. Код регистарске залогe, начело официјелности се манифестује кроз везаност повериоца за поступке продаје заложене ствари који су предвиђени законом, а то су поступак судске и вансудске продаје. Могућност диспонирања правом сведено је на допуштеност оптирања између једног од два предвиђена модела реализације заложног права.

Основни разлог због кога законодавац предвиђа примену овог начела је тај што се тако предупређују бројне злоупотребе до којих би неминовно долазило уколико би се реализација заложног права поверила искључиво заложном повериоцу и његовој савесности. Ово начело у функцији је заштите како општег, тако и интереса појединаца, субјеката заложног права.

Закон предвиђа могућност одступања од начела официјелности тиме што допушта да поверилац прода предмет залогe уколико он има тржишну или перзанску цену, а уколико је такав начин продаје предвиђен уговором о залози. Изузетно, ако је заложни поверилац физичко лице које је уговор о залози закључило изван оквира привредне делатности, оваквој продаји би се могло приступити само уколико су се заложни поверилац и залогодавац у тренутку доспелости споразумели да ствар буде продата.

3.4. Начело специјалности

Начело специјалности заложног права означава два дејства:

-да се заложном правом може обезбедити само одређено потраживање заложног повериоца – одређеност потраживања;

-да заложно право може постојати само на одређеној ствари (једној или више) као објекту залогa, а не на свим стварима заложног дужника – одређеност предмета.⁴⁸

Примена овог начела омогућује да се залога може засновати на индивидуално одређеној и непотрошној ствари чиме је искључена могућност конституисања залогa на збиру ствари. Међутим, ово начело се не примењује без изузетак већ постоје извесни случајеви у којима је допуштено одступити од општег принципа заложног права. Одступања од начела специјалности се огледају у могућности да се бездржавинска залога може засновати на будућој ствари и на збиру одређених, непотрошних ствари. Најчешћи пример у пракси који одражава ово одступање је такозвани „робни лагер“ чије залагање значи да предмет залогa уопште није, или није прецизно одређен, те да се може мењати. Принцип специјалности заложног права је општеприхваћен у стварном праву и представља израз захтева за правном јасноћом и правном сигурношћу.⁴⁹

3.5. Начело недељивости

Начело недељивости означава да заложена ствар у целини одговара за намирење целокупног обезбеђеног потраживања. Принцип недељивости заложног права има двоструко дејство – у односу на потраживање и у односу на предмет залогa. У односу на потраживање начелонедељивости значи да залога постоји и обезбеђује целокупно потраживање (главница, камате, трошкови) до њеног потпуног намирења. Последица начела недељивости је да заложно право на уписаном предмету постоји све до исплате дуга у целости. Ово правило се доследно примењује и у случају када је у залогу дато више ствари.⁵⁰

⁴⁸Ч. Рајачић, Стварно право, Загреб, 1956. год. стр. 287.

⁴⁹F. Bauer, Lehrbuch des Sachenrechts, Минхен, 1970. стр. 28-29

⁵⁰A. Ehrenzweig, Das Das Sachenrecht, Беч, 1923., стр. 325

3. Регистрована залога управу Србије

Депосесијом залогодавца се штите интереси заложног повериоца од залогодавчевих поступања са ствари, јер се креира публицитет заложног права које делује према свима. Први покушај увођења бездржавинске залогe унаш праву односили су се на залог уна стоци.⁵¹ Опште правило о предаји ствари залог примцу закон је дерогирао увише случајева⁵². Управу СФР Југославије и праву Србије, хипотека на покретним стварима или бездржавинска залога, може се јавити на бродовима и ваздухопловима и на осталим покретним стварима (регистрована залога). Управној пракси јавља се и фидуцијарни пренос својине ради обезбеђења, а Законом о облигационим односима регулисан је и специфичан институт задржавања права својине (*actum reservati domini*) који служи обезбеђењу потраживања код преноса својине. Споменути Законом о извршном поступку из 1990. године уведен је институт заложног права на основу споразума странака предсудом (чл. 251а-251ф, ЗИПСФРЈ). У новијем закону о извршном поступку, такође, допуштено је конституисање заложног права на покретним стварима на основу споразума странака (према члану 261).

Управу Србије, бездржавинска залога – покретна хипотека, постојина бродовима и ваздухопловима, на осталим покретним стварима (регистрована залога), а управној пракси може настати и као фидуцијарни пренос права својине ради обезбеђења потраживања. Ипак, регистрована залога за „све“ покретне ствари је новина. Регулисана је *Законом о заложној праву на покретним стварима уписаним у регистар*⁵³, који је ступио на снагу 8. јуна 2003. године, а примењује се од 1. јануара 2004. године. *Vacatio legis* у овом трајању предвиђен је због установљавања новог облика залогe, као и због потребе да се припреми рад Регистра. Овим законом је предвиђена имогућност залагања права интелектуалне својине уписому један од регистара завода надлежног за интелектуалну својину. За залог уна хартијама од вредности примењују се посебни прописи.⁵⁴

⁵¹ Константиновић М. Хипотека на стоци, Споменница конгреса правника, Скопље, 1931., поново штампано Аналима, Београд, 3-4/1982. str 248.

⁵² Станковић О., Белешке о залог примчевом праву на државину, Анали Правног факултета у Београду, cit. delo 2/1985, str 256

⁵³ „Сл. Гласник РС“, бр 57/2003, 61/2005, 64/2006 – испр. И 99/2011 – др. закони

⁵⁴ М. Лазивић. Op.cit. str. 83-84.

Регистрована залога (покретна хипотека, бездржавинска залога) је заложно право на покретним стварима и правима којим се овлашћује заложни поверилац да случајудео дужника са исплатом дуга захтева продају заложене ствари без обзира учијоје својини државине налази, инаплата потраживања изњене вредности. Настаје уписом посебан јавни регистар за залагање покретних ствари.⁵⁵

Овом залогом се може обезбедити новчано потраживање изражено удомаћој или страном валути. Обезбедити се може и будуће потраживање, условно или орочено, али мора бити прецизиран услов, односно време настанка потраживања. За будуће потраживање се у Регистар залог уписује највиши износ до кога је обезбеђено.⁵⁶

3.1. Предмет регистарске залог

Предмет залог може бити постојећа и будућа ствар („after acquired property“), дакле она која још увек не постоји или постоји, али није у имовини залогодавца. У другом случају, заложно право настаје тек пошто залогодавац стекне право својине на предмет залог.⁵⁷ Ако овај одложни услов наступи, сматра се да је залога постојала од самог почетка.⁵⁸

Српско право дозвољава излагање робе намењене продаји („инвентору“), где случајурасполагања предметом залог у оквиру редовне делатности прибавилац стиче својину неоптерећену заложним правом. Тада се уз захтев за упис обично наводи да је предмет залог роба по спецификацији (или на основу лагер листе) одређеног датума коју је дужник оверио печатом, адреса складишта и минимална количина робе која се у сваком тренутку мора налазити на складишту. Ако је спецификација саставио уговора мора бити приложена уз захтев за упис. Дакле, регистрована залога се може конституисати само као „затворено обезбеђење“, где случајурасполагања заложно право прати предмет залог, него и као „отворено обезбеђење“, код кога дужник располаже предметом залог тако да купац стиче својину неоптерећену заложним правом. Ако је обезбеђење отворено предмет залог је

⁵⁵М. Лазих, *ibid.* str.84.

⁵⁶М. Лазих, *ibid.* str.84.

⁵⁷У пракси се овај упис реализује тако да се по стицању права својине на предмет залог подноси захтев за промену уписа који добија исти број као и претходни захтев за упис залог са додатком - 1 (нпр. Зл. Бр. X /2010-1). Ако је будућа ствар аутомобил онда уговорници уз захтев за промену уписа не морају доставити анекс уговора о залози, него је довољно само да доставе доказ о издатој саобраћајној дозволи на име залогодавца.

променљиве садржине („revolving mobile assets“). Акцент је утаквом случају на очувању његове вредности довољне за обезбеђење, чиме се у значајној мери одступа од начела одређености залого.

Предмет заложног права могу бити покретне ствари, потраживања и сувласнички удео. Ствари и права се могу заложити и као будуће ствари и права. Предмет залого могу бити само индивидуално одређене покретне ствари које се налазе у правном промету и којима залогодавац може слободно располагати. Могу се заложити и ствари одређене по роду (генеричке ствари) уколико се могу индивидуализовати (ако се уговором одреди количина и број и начин на који се могу разликовати од других ствари исте врсте). Заложити се може и збир покретних ствари. Даље, предмет залагања могу бити и преносива потраживања која залогодавац има према трећим лицима, укључујући и самог повериоца. Поред тога, може бити и сувласнички удео покретне ствари или збира покретних ствари. Удео се може заложити без сагласности осталих сувласника. Заложно право на будућим стварима или будућим правима може се конституисати условно. Настаје тек када залогодавац стекне својину на тој ствари, право потраживања или друго имовинско право.

Дакле, предмет залого могу бити постојеће, али и будуће покретне ствари којима залогодавац може слободно располагати.⁵⁹ Поред индивидуално одређених ствари, нпр. ствари које имају регистрациони број путничко, теретно возило, уметнички предмет, драгоценост и сл, предмет залого могу бити и животиње за чију индивидуализацију је неопходно назначити број њиховог пасоша и ИД број животиње. Заложити се могу и покретне ствари одређене по врсти, ако је уговором о залози одређена количина или број и начин на који се могу разликовати од других ствари исте врсте.⁶⁰ Предмет заложног права може бити и *збир покретних ствари*, као што је роба у одређеном складишту или продавници, опрема која служи за обављање привредне делатности и друго, у складу са уговором. Није довољно да предмет залого буде описан на генералан начин, нпр. „сва опрема“ већ се за упис залого захтева детаљнији опис. Уз захтев се

⁵⁹У енглеском праву у садашњу имовину („present property“) улазе и ствари које су очекиване („potential property“) нпр. плодови са поља, вуна, млеко, сточни прираст и разликују се у односу на будућу имовину („future property“). Уговор о залагању будуће имовине, по правилу, ибухвата и очекиване плодове. R. Goode, *Commercial Law*, Лондон 1995; стр. 682.

⁶⁰У том смислу је ЗОЗП много захтевнији у односу на „Model Law on Secured Transactions“ 1994, (даље: MLST) MLST. Према Модел закону „оптерећено добро“ („charge property“) има широко значење које, пре свега, зависи од споразума странака. Може се односити на индивидуално одређену ствар или више одређених ствари, али се може поставити и шире нпр. све сировине или сви готови производи и сировине (чл. 5.1 MLST). Према начину на који је одређено добро оптерећено разликује се „specific charge“ и „class charge“

може приложити и фотографија ствари ако постоји потреба да се истакне на интернет страни Агенције. На предмету залогe или складишту на коме се предмет налази не мора бити истакнуто обавештење о заснивању залогe, али уговорници тако нешто могу уговорити.⁶¹ Међутим, ако је заложно право засновано пописом ствари у извршном поступку, судски извршитељ ће „копију записника о попису истаћи на видном месту у просторији у којој се ствар налази у моменту пописа, а на пописаним стварима које се остављају извршном дужнику на чување видно ће се назначити да су узете у попис“.⁶²

Истраживање је показало да када је реч о предметима залогe, односно стварима које су залагане, далеко најзаступљенија била су путничка моторна возила која чине 49,29% свих регистрованих предмета, од чега су 15,44% путничка возила. Различите машине и опрема били су предмет залагања у 22,85% случајева, док су животиње у само 1.94%. У проценту од 15,78 регистрованих предмета залогe јављају се права потраживања, удели и друга имовинска права. Преосталих 10,14% чине ствари које се не могу подвести ни под једну од наведених категорија.

У судској пракси су се појавила питања пуноважности залагања туђе ствари где су судови заузели став да је залагања туђе ствари непуноважно уколико се власник ствари није сагласио са залагањем (Пресуда Привредног апелационог суда Пж 5925/13 од 30.04.2017. год.) . *Argumentum a contrario*, може се закључити да је залагање туђе ствари правно могуће и допуштено уколико је власник дао своју сагласност са залагањем. Поред тога, било је донекле нејасно и какве правне последице са собом носи отуђење заложене ствари у току спровођења стечајног поступка. Привредни апелациони суд Пресудом Пж 9679/12 од 30.10.2013. године стао на становиште да је отуђењем ствари које су представљале предмет залогe пре стечаја тужилац изгубио својство разлучног повериоца према туженом. Он више није разлучни поверилац према туженом, али он и даље јесте заложни поверилац и има право да се намири продајом ствари на којима има уписано заложно право без обзира у чијим се рукама оне налазе. Отуђењем ствари на којима је заложно право засновано пре стечаја престало је његово својство разлучног повериоца, али није престало заложно право.⁶³

3.2. Субјекти регистарске залогe и њихова структура

⁶¹Иако ЗОЗП предвиђа да сене може позивати да му није било познато право из Регистра.

⁶²Чл. 76, ст. 3 ЗИП.

⁶³<http://propisionline.com/sudska-praksa/paspp9679>

Субјекти регистарске залогe су физичка и правна лица у улози заложног повериоца и заложног дужника. У Закону се за заложног дужника користе термин залогодавац, који није адекватан јер асоцира на залогодавца из ручне залогe који преноси државину на залогопримца. У нашем праву нема ограничења у погледу субјеката регистарске залогe (сва физичка и правна лица), док у поредном праву, заложни повериоцина покретној ствари могу да буду, по правилу, банке, а без државинска залога се третира као институт претежно трговачког права. Залогодавац је власник предмета залогe и може бити дужник потраживања које се обезбеђује, или треће лице које пружа обезбеђење за туђидуг (реални дужник).⁶⁴

Даље, предмет анализе приликом спровођења истраживања била је и структура заложних поверилаца. Међу заложним повериоцима најзаступљеније су банке које чине готово 70,95% свих поверилаца. Остала привредна друштва заступљена су у 20,16%, док је Република Србија – Пореска управа заступљена у проценту од 3,93%. Физичка лица – 2,31%, предузетници 0,06%. Са друге стране, у структури залогодаваца физичка лица су заступљена у проценту од 58,72%, привредна друштва 37,30%, предузетници 3,20% док 0,78% чине лица која нису припадници ниједне од наведених категорија.

Наредна категорија која је истраживањем испитана и статистички обрађена је категорија дужника о којима се подаци налазе у Регистру залогa.

Убедљиво највећи број дужника јесу физичка лица и она чине 47,30 процената укупног броја регистрованих. Привредна друштва су се у улози дужника јавила у 41,56% случајева, предузетници у 10,46%, а 0,68% чине лица која не припадају ниједној од наведених категорија. Треба посебно нагласити да је у 74,53% испитаних случајева залогодавци су истовремено били и заложни дужници.⁶⁵

4. Настанак и престанак регистроване залогe

4.1. Настанак регистроване залогe

⁶⁴Лазих М. *op.cit.*, стр.84

⁶⁵Годишњи извештај АПР-а за 2015. годину, Агенција за привредне регистре, Београд, 2016. год стр. 16,

Агенција за привредне регистре Србије почела је од 15. августа 2005. год. да води Регистар залогe на покретним стварима и правима (Регистар залогe). Регистар залогe је јавна и јединствена, централизована електронска база података у коју се уписују подаци о субјектима заложног права, стварима и правима који су предмети залогe, подаци о потраживању које се обезбеђује заложним правом, постојању спора о заложном праву или у вези са предметом залогe, као и подаци о започетом поступку намирeња. Јавност регистарске залогe је обезбеђена доступношћу Регистра свим лицима и правом да се захтева оверени извод о подацима из регистра из Регистра. Најчешћи правни основ настанка регистарске залогe је уговор. Уговорна залога настаје на основу пуноважног правног основа – уговора о залози. Уговор о залози мора да буде закључен у писменој форми и да садржи битне елементе.⁶⁶

Упис у Регистар залогe врши се на основу захтева повериоца или залогодавца. За упис је потребна изричита изјава власника ствари да пристаје на упис залогe на својој ствари (*clausula intabulandi*). Регистарска залога на потраживању такође настаје уписом у Регистар залогe. Након писменог обавештења дужника о настанку заложног права, дужник може испунити своју обавезу само заложном повериоцу. Дужника може обавестити и заложног поверилац (на основу извода из Регистра) и заложни дужник ако је то друго лице. Упис података у Регистар, међутим, није доказ о постојању својине и других права залогодавца на заложеној ствари, нити доказ да је обезбеђено потраживање пуноважно. Уколико се ради о уговорном заложном праву, приликом подношења регистрационе пријаве, Регистру се прилаже и пуноважан уговор о залози или други, одговарајући правни основ као и доказ о идентитету заложног дужника и повериоца. Ако је у питању поступак заснивања судског заложног права, уз регистарску пријаву прилаже се и решење о извршењу или записник о попису и процени покретних ствари, решење суда којим је одређена привремена мера и друга одлука суда или приватног извршитеља. Уколико је предмет регистрације законско заложно право, Регистру се доставља решење пореске управе којим се налаже упис заложног права, записник о попису и процени покретних ствари као и решење којим се

⁶⁶ Уговор треба да садржи дан закључења, податке о повериоцу и залогодавцу, као и дужнику уколико је залогодава друго лице, о потраживању које се обезбеђује и о предмету залогe са потребним обележјима за индивидуализацију ствари, односно потраживања. Уговорна залога настаје моментом уписа у Регистар залогe, осим ако је другачије одређено.

установљава привремена мера, уколико се ради о установљавању привремене мере у пореском поступку.⁶⁷

У свом поступању Регистар залога доноси одлуке којима решава о захтевима који се пред њега стављају. Далеко је највећи број одлука којима се усвајају захтеви – 26.613. Делимично је усвојено 6 захтева, док је одбачено 3.995 захтева. Ниједна одлука од поводом укупно 30.882 поднетих одлука није изаостала (нема нерешених предмета).

Од свих усвојених регистрационих пријава, 16.475 донето је ради уписа заложног права док је 1.730 донето ради измене или допуне регистрованих података. Даље, 241 усвајајућа одлука донета је поводом уписа забележбе а само две ради брисања исте. Брисање заложног права по захтеву, учињено је у 8.171 случају.

Врсте донетих одлука

Усвајање	26.613
Упис заложног права	16.475
Измена или допуна података	1.730
Упис забележбе	241
Брисање забележбе	2
Брисање заложног права	8.171
Делимично усвајање	6
Одбацивање	3.995
Решено на други начин	208
Нерешено	/

Око једне осмине свих поднетих регистрационих пријава је неуредно. Број неуредних пријава поднетих Регистру током 2015. године 3.995 и то је број одбачених пријава, што чини 12.96% укупног броја свих пријава. У преко 60% случајева, подносиоци неуредних пријава успели са својим захтевима након што су недостаци отклоњени а све то уз позивање на право приоритета одлучивања насталог подношењем раније пријаве.

Уз све то, треба навести да је просечно време доношења одлука од стране Регистра залога 2 дана.

⁶⁷Правилник о садржини Регистра заложног права на покретним стварима и правима и документацији потребној за регистрацију, „Сл. Гласник РС“, 31/2013

Од свих донетих одлука у току 2015. године ожалбено је 129, што процентуално износи 0,42%, док је укинута 0,05% одлука што указује на то да Регистар доноси квалитетне одлуке.

Наредна табела приказује врсте донетих одлука по жалби.

Табела 1.

Жалба је одбијена	70
Жалба је одбачена	10
Жалба је усвојена и одлука укинута	17
Жалба је усвојена и одлука преиначена	26
О жалби није одлучено	6

По закључењу уговора о обезбеђењу поверилац стиче право на конституисање залогe.⁶⁸ Уговарањем још једног права *inter partes*, положај повериоца се не мења у односу на трећа лица. Тек уписом у Регистар, поверилац, у односу на предмет залогe, прибавља право *in rem* са дејством *erga omnes*. Упис је, дакле, одлучујући за стицање права приоритета у намирењу⁶⁹ и истицање залогe према трећим лицима. Чини се стога да бездржавинска залога у српском праву настаје пре уписа искључиво код судске залогe, где је као што смо већ навели заложно право заснива потписивањем записника о попису ствари („attachment”). Извршни суд без одлагања доставља копију записника о попису односно закључка о измени пописа Регистру. АПР закључком позива повериоца да поднесе одговарајући захтев за упис. Од момента регистрације („perfection”) судске залогe трећа лица се не могу позивати да за ово право нису знала. Дакле, није могуће савесно стицање предмета залогe (без терета), осим ако су испуњени општи услови за стицање од невластника. Регистровано судско заложно право, у односу на регистровано заложно право на истој ствари других извршних поверилаца, рачуна се од часа стицања, пописом односно закључком о измени пописа. Сагласност залогодавца за

⁶⁸Чл. 2, ст. 1 ЗОЗП. Ако је залогодавац изричито пристао да поверилац упише заложно право у Регистар залогe, у корист повериоца је установљено једно преображајно право.

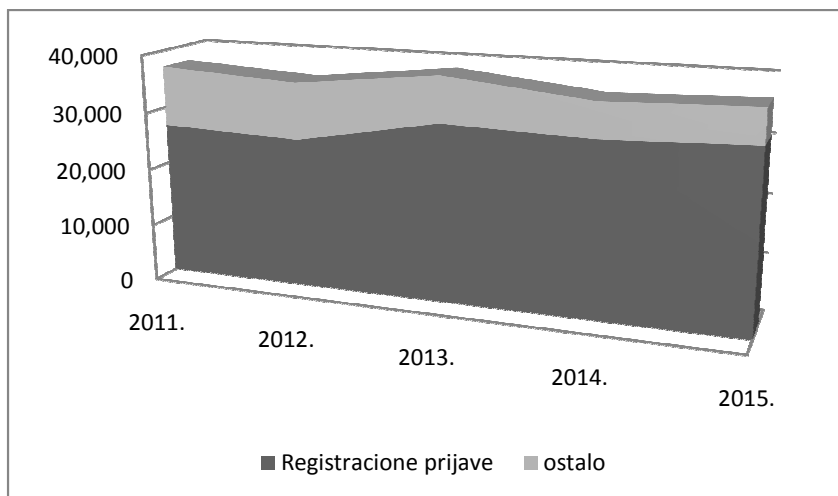
⁶⁹Право повериоца да уновчи предмет залогe (*ius distrahendi*) активира се само у случају ако дужник не измири обавезу о доспелости. Ова одлика залогe наводи неке теоретичаре на помисао да је овде реч о праву процесне природе, модалитету евентуалног извршног процеса који неће наступити ако дужник у року изврши своју обавезу. Опширније о „процесуалној теорији“ залогe З. Рашовић, (1991), стр. 32-37.

упис заложног права у Регистар је неопходна само код уговорне залогe. „Није потребна изјава залогодавца да пристаје да поверилац упише заложено право у Регистар залогe на покретним стварима и правима уколико се врши упис законске залогe или заложног права на основу одлуке суда.”⁷⁰ Уколико је залогодавац физичко лице, а поверилац подноси захтев за упис, изјава залого-давца да пристаје да поверилац упише заложно право у Регистар мора бити оверена од органа надлежног за оверу потписа.⁷¹

Код уговора у привреди, регистрована залога може настати и непосредно, на основу закона. Ова залога има првенство у односу на уговорну, иако се не уписује у Регистар. Законско заложно право државе постоји за неплаћени порез и друге дажбине, а њен ред првенства се одређује према времену уписаових потраживања у Регистар. Законско заложно право из уговора у привреди има право првенства (чл. 33, 34.ЗЗП).

Приликом спровођења истраживања добијени су следећи подаци о раду Регистра. У току временског периода од 01.01.2015. до 31.12.2015. године Регистру залогe на покретним стварима поднета су 36.702 захтева различите природе. Оно што преовладава у ово броју јесу захтеви за регистрацију различитих података који се јављају 30.822 пута. Хронолошки анализирани подаци од 2011. до 2015. године приказанису у графикону.

Графикон бр.1 – Број примљених захтева у АПП-у од 2011. до 2015. године

⁷⁰Пресуда Врховног суда Србије, У. 6258/2007 од 19. ХИ 2008. године.

⁷¹<http://www.apr.gov.rs/Регистри/Заложноправо/Питањаиодговори.aspx>, Овера заложне изјавесе захтева и ако је залогодавац предузетник.

Бројчано изражен прилив захтева из године у годину, за период од 2011. до 2015. изгледа овако: у 2011. години пристигло је 26. 729 регистрационих пријава и 10.445 осталих захтева. Наредне године 25. 943 пријаве и 9.860 осталих захтева. Наредне, 2013. године, примљено је 30. 385 регистрационих пријава и 7.954 осталих захтева. Након тога, 2014. пристигло је 29.913 регистрационих пријава и 6.055 захтева другачијег карактера. На крају, 2015. године пристигле су 30. 822 пријаве и 5.880 других захтева.

Основне активности, радње, које Регистар предузима у свом раду тичу се уписа заложног права што се имплицитно закључује на основу карактера регистрационих пријава поднетих регистру у 2015. години. Наиме, од 36.702 пријаве које су у Регистар пристигле, чак 18.841 намењена је упису заложног права. Даље, 2.052 пријаве упућене су са циљам измене или допуне регистрационих података, док је 426 пријава поднето ради забележбе. Брисању забележбе намењено је само 9 пријава. Готово упола мањи број пријава за брисање заложног права поднето је у односу на број пријављених уписа заложног права (9.362). Поред наведених, постоји и изванредан број (132) пријава са осталим захтевима за регистрацију.

Укупан број заснованих заложних права у 2015. години је 16.446 док је висина потраживања која су њима обезбеђена 12.271.646.040,05 евра.

Када је реч о врстама регистрованих заложних права, примећено је да у периоду који обухвата временски оквир истраживања преовладава број уговорних залога. Наиме, уговорна залога чини готово 94,25% свих заложних права регистрованих током 2015. године док законска чини само 3,88%. Судска залога настала у поступку извршења чини 1,87% регистрованих заложних права.⁷²

4.2. Уговор о залози

Уговором о залози обавезује се залогодавац према повериоцу да му пружи обезбеђење за његово потраживање тако што ће повериочево право на ствари

⁷²Агенција за привредне регистре, Извештај АПР-а за 2015. годину, Београд, 2016, стр. 17.

залогодавца уписати у Регистар заложног права.⁷³ Уговором о залози регулишу се права и обавезе залогодавца (дужника или трећег лица) и заложног повериоца.⁷⁴

Да би регистрована залога настала, уговор о залози мора садржати све елементе прописане Законом. Уговор о залози садржи нарочито : дан закључења, име и презиме или фирму, пребивалиште или боравиште, односно седиштеповериоца и залогодавца, као и дужника ако су то различита лица, предмет заложног права са потребним обележјима и податке о потраживању које се обезбеђује заложним правом.⁷⁵ Уговор о залози се закључује у писаној форми, при чему закон не предвиђа обавезу овере потписа уговорних страна, од стране надлежних органа овере. Међутим, уколико је законом предвиђена обавеза овере потписа уговорних страна за одређену врсту уговора, који садржи у себи елементе уговора о залози онда се такав уговор мора оверити да би се на основу њега могао извршити упис регистроване залогe, као што је случај с уговором о преносу удела. „ С друге стране, МЗОП који је у погледу садржине и форме уговора послужио као узор ЗОЗП (Законом о заложном праву о покретним стварима уписаним у регистар – прим. Аутора), предлаже писану форму као услов пуноважности уговора. Препоруке УНЦТРАЛ - а се такође залажу за правило по коме споразум којим се уговара обезбеђење мора бити закључено у писаном облику и потписано од залогодавца. “⁷⁶

Закључење уговора о залози нема конститутивно дејство кад је у питању регистрована залога. Регистарска залога настаје уписом у Регистар залогe уколико законом није другачије прописано. Од момента доношења решења о регистраци залогe у Регистар залогe, заложни поверилац се може намирити из предмета залогe пре осталих необезбеђених поверилаца, уколико му његово потраживање не буде намирено о доспелости. Регистрована залога има једнако дејство и према свим каснијим прибавиоцима ствари.⁷⁷

Регистрованом залогом се може обезбедити свако новчано потраживање (које може бити и будуће и условно) које се може изразити у домаћој или страниј валути.

⁷³Чл. 2. Ст.1 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (сл. Гласник РС 57/2003, 61/2005 испр.и 99/2011.

⁷⁴Коментар Правилника о садржини Регистра заложног права на покретним стварима и правима и документацији потребној за регистрацију, Службени гласник РС бр. 31 / 2003, Paragraph Lex

⁷⁵Чл. 3 ст. 1 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Службени гласник РС бр. 57 / 2003, 61 / 2005, 64 / 2006 и 99 / 2011)

⁷⁶Н. Тешић, *op. cit.* стр. 67

⁷⁷Б. Бранков, Залога на покретним стварима уписаним у регистар, Гласник Адвокатске коморе Војводине, 2008. Нови сад, стр. 74

Приликом регистрације залогe, потребно је у регистрационој пријави навести максималан износ потраживања који се обезбеђује залогом, а што потразумева да у тај износ улази износ главног дуга, камате и трошкови наплате потраживања. Такође, када је у питању упис регистроване залогe којом се обезбеђује будуће или условно потраживање, неопходно је у пријави навести максималан износ главног дуга који се обезбеђује залогом.

Уговорне стране уговора о залози су заложни поверилац и залогодавац. Заложни поверилац је лице које уписом залогe у Регистар залогe стиче заложно право. Заложни поверилац може овластити треће лице да предузима радње заштите и намирeња потраживања обезбеђеног регистрованом залогом, које се уписује у Регистар залогe уместо повериоца, и које у односу на залогодавца има положај повериоца. Залогодавац је лице које има право својине или неко друго право на основу ког слободно располаже предметом залогe. Залогодавац не мора бити само дужник већ било које треће лице које пружа обезбеђење потраживања.⁷⁸

Заложни поверилац и заложни дужник могу бити домаћа и страна физичка и правна лица. Закон не предвиђа ограничења у погледу правног субјективитета на страни повериоца и залогодавца. Међутим, законодавста других земаља предвиђају наведена ограничења. Тако је, на пример, у Белгијском праву предвиђено да у случају залогe на трговинском фонду заложни поверилац може бити само банка. Моделом законом о обезбеђењу потраживања европске банке за обнову и развој предложено је да залогодавац привредног друштва као целине може бити само комерцијално правно лице. Иако наш законодавац није предвидео ограничења у погледу правног субјективитета заложног повериоца и залогодавца, закон предвиђа разлике између привредних субјеката и физичких лица у својству залогодавца у поступку намирeња потраживања повериоца.

Правна дејства уговора о залози подразумевају права и обавезе залогодавца и заложног повериоца. Основна обавеза залогодавца је да чува предмет заложног права са пажњом доброг привредника. Такође, залогодавац је у обавези да врши неопходне поправке предмета залогe и да га одржава у исправном стању. Уговорне стране могу предвидети као обавезу залогодавца и осигурање предмета залогe. Залогодавац је овлашћен да држи и употребљава предмет залогe према његовој уобичајеној намени и

⁷⁸Б. Бранков, *ibid.* 75.

након уписа залогe у Регистар залогe. Залогодавац, међутим, губи право на државину уколико о доспелости потраживања не испуни своју обавезу према заложном повериоцу. Даље, залогодавац има право да прибира плодове предмета залогe, уколико они постоје, али се уговором о залози може предвидети да плодове предмета залогe прибира заложни поверилац уместо залогодавца. Право залогодавца је да предмет залогe изда у закуп трећим лицима, те да закључује уговоре којима се предмет залогe даје на употребу и прибирање плодова, уколико није другачије регулирано уговором о залози.⁷⁹

Залогодавац има право да отуђи предмет залогe и да пренесе право својине на предмету залогe трећем лицу. Као и нови власник, залогодавац је дужан да поднесе Регистру захтев на терет новог власника. Залогодавац и нови власник, солидарно су одговорни заложном повериоцу за штету која може настати услед пропуста да се изврши упис залогe на терет новог власника у Регистар залогe. Приликом отуђења предмета залогe трећем лицу, примењује се принцип права следовања, јер нови власник стиче право својине отерећено уписаним заложним правом. „Међутим, од права следовања постоји изузетак – ако залогодавац предмет залогe прода у оквиру своје редовне делатности, купац стиче право својине без терета“.⁸⁰ Уколико је то у интересу заложног повериоца, уговором о залози се може искључити право залогодавца да отуђи ствар. „Negative pledge clause се често користи код кредитирања великих мултинационалних компанија, Уговарање negative pledge clause је уобичајено и у међународним кредитним односима“.⁸¹

Када је у питању употреба предмета залогe, уговором о залози се може одредити начин употребе предмета залогe. Наведена ограничења представљају погодности на страни заложног повериоца, чиме се омогућава заштита предмета залогe и пружа већа сигурност у погледу намирења потраживања. Залогодавац има право да предмет залогe поново залози, уколико уговорне стране нису другачије предвиделе уговором о залози.⁸²

⁷⁹Б. Бранков. Ibid. str. 75

⁸⁰В. Козар, З. Петровић, „Бездржавинска залогa на покретним стварима“, Гласник Адвокатске коморе Војводине, часопис за правну теорију и праксу, Нови сад, новембар 2010, број 11, стр. 496

⁸¹Н. Тешић, op.cit. стр. 171.

⁸²Б. Бранков, op.cit. str. 76.

„Заложни поверилац код регистарске залогe има овлашћења одговарајућа хипотекарном повериоцу (право намирења, првенства, следовања“.⁸³ Право намирења подразумева право заложног повериоца да намири своје потраживање из предмета залогe. Закон предвиђа посебне уговорне одредбе о намирењу, правећи разлику између залогодавца као привредног субјекта и физичког лица.

Уколико је залогодавац привредни субјект, уговором о залози стране могу предвидети право заложног повериоца да , уколико његово потраживање на буде намирено о доспелости, прода предмет залогe на вансудској јавној продаји. Привредни субјакт је лице које се професионално бави привредном делатношћу. Привредни субјекти могу бити, како правна лица (привредна друштва), тако и физичка лица која обављају привредну делатност (предузетници). Наведена одредба се једнако примењује на правна лица јавног и приватног права. Уколико предмет залогe има тржишну или берзанску цену, уговором се може предвидети право заложног повериоца да предмет залогe, по тој цени, прода или да га задржи за себе. Ако предмет заложног права нема тржишну ни берзанску цену, заложни поверилац га може продати на начин на који би то учинио разуман и пажљив човек, чувајући интересе дужника и залогодавца кад то није исто лице.⁸⁴

Закон предвиђа посебне одредбе уколико је залогодавац физичко лице, које уговор о залози закључује ван оквира привредне делатности. У том случају уговором о залози се не може предвидет да ће, уколико потраживање заложног повериоца не буде намирено о доспелости, предмет заложног права прећи у својину заложног повериоца (комисорна клаузула), нити се може предвидети право заложног повериоца да предмет залогe прода по унапред одређеној цени или да га задржи за себе (марцијанска клаузула). Уговарање оваквих клаузула је дозвољено након доспелости потраживања повериоца, с тим што је заложни поверилац обавезан да вишак вредности предмета залогe који прелази висину потраживања врати залогодавцу, без одлагања. С друге стране, уговором о залози је могуће предвидети да ће предмет залогe прећи у државину

⁸³М. Лазих, *op.cit.* стр.85

⁸⁴Чл. 27 ст. 5 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Службени гласник РС бр. 57 / 2003, 61 / 2005, 64 / 2006 и 99 / 2011)

заложног повериоца, уколико потраживање повериоца не буде намирено о доспелости.⁸⁵

Комисорна клаузула и марцијански пакт спадају у забрањене клаузуле. Њихова забрана је регулисана Законом о облигационим односима, Законом о основама својинскоправних односа и Законом о хипотеци. Међутим, законодавац је направио изузетак код залогe на покретним стварима уписаним у Регистар када се привредни субјекат налази у својству залогодавца. Када се физичка лица нађу у улози залогодавца, забрана уговарања наведених клаузула постоји, све док не наступи доспелост потраживања повериоца.⁸⁶

4.3. Престанак регистарске залогe

Регистарска залогa, формалноправно, престаје моментом исписа из Регистра залогe. Брисање се врши на захтев заложног повериоца, дужника или залогодавца ако нису исто лице. Дужник, односно залогодавац су дужни да, уз захтев за брисање регистарске залогe, поднесу писмену изјаву заложног повериоца да пристаје на брисање или судску одлуку којом се утврђује да је заложно право престало.⁸⁷

Материјалноправни разлози због којих се може тражити престанак регистарске залогe могу се односити како на престанак потраживања које се обезбеђује (главно право), ткао и на престанак саме регистарске залогe (акцесорно право). Разлози гашења су: исплата, пребијање, конфузија и други начини престанка потраживања, пропаст ствари, продаја предмета залогe и наплата потраживања, одрицање заложног повериоца од залогe које, ора бити извршено у писменој форми, консолидација. У нашем праву није допуштено задржавање ранга и конституисање бездржавинске залогe на сопственој ствари.⁸⁸

Приликом подношења захтева за брисање заложног права из Регистра залогe, заложни дужник дужан је да Регистру достави и писмену изјаву заложног повериоца којом се он саглашава са брисањем заложног права из Регистра који води Агенција за привредне регистре. Ово је питање које је јасно регулисано Законом о заложним

⁸⁵Д. Попов, “Залогa на покретним стварима уписаним у регистар у праву Републике Србије“, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, 2/2009, Нови Сад, стр. 212-213.

⁸⁶Б. Бранков. *Op.cit.* str. 78.

⁸⁷М. Лазих, *op. cit.* str. 90.

⁸⁸М. Лазих, *op. cit.* str. 90

правима на покретним стварима уписаним у Регистар али које се и поред тога више пута нашло пред судовима као предмет решавања. Гореведени став заузео је Управни суд у Београду у одлуци П – У 10738/13 од 07.05.2015. године. У образложењу наведене одлуке Суд наводи следеће: „Одредбом члана 55. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у Регистар, као један од начина престанка заложног права, прописано је подношење писмене изјаве заложног повериоца да пристаје на брисање већ уписаног заложног права.

Одредбом члана 62. истог закона, прописано је које податке садржи Регистар залогe, као и да се у Регистар уписују све промене, а ако се неки од података брише из Регистра залогe, у Регистар залогe уноси се напомена "ПОДАТАК БРИСАН".

Како брисање уписаног податка представља такође упис, сагласно наведеној одредби члана 62. став 5, а одредбом члана 65. а став 3. тачка 2), која прописује поступак уписа у Регистар залогe, је одређено да се уз захтев за упис прилаже изјава залогодавца да пристаје да поверилац упише заложно право у Регистар залогe ако поверилац подноси захтев, при чему изјава мора бити оверена пред органом надлежним за оверу потписа ако је залогодавац физичко лице, то Управни суд налази да се уз захтев за упис промене мора приложити изјава оверена код суда или другог надлежног органа за оверу потписа, уколико она представља начин престанка заложног права, као и приликом уписа заложног права.⁸⁹

5. Права и обавезе субјеката заложноправног односа код регистарске залогe

Садржину ове залогe чине права и обавезе субјеката заложноправног односа која одређују њихов правни положај.⁹⁰ Њихова права и обавезе, као и начини остваривања права, предвиђени су Законом.

5.1. Правни положај повериоца.

Правни положај заложног повериоца одређен је правима и обавезама које у заложноправном односу он има.⁹¹ Заложни поверилац код регистарске залогe има

⁸⁹<http://propisionline.com/sudskapraksa/usb10738>

⁹⁰М.Лазих, *op.cit.* str.85

овлашћења одговарајућа хипотекарном повериоцу. Најважније овлашћење је право намирена поред кога постоје и друга овлашћења, намењена његовом остварењу (право првенства и право следовања).

Право намирена обухвата право продаје и право наплате потраживања обезбеђеног залогом, Начин продаје предмета залоге зависи од тога да ли је заложник привредни субјект или физичко лице.

Уговором о залози може се установити право повериоца да предмет залоге прода ван судском јавном продајом, ако дужник западне у дужничку доцњу. Уколико предмет залоге има тржишну или берзанску цену, може се уговорити право заложног повериоца да ствар прода непосредном погодбом или задржи за себе по тој цени. Чак и случајем да заложена ствар нема тржишну цену заложник поверилац је може непосредно продати на „начин како бито учинио разуман пажљив човек, чувајући интересе дужника изалогодавца, кадто није исто лице“.⁹² Овим је повећана ефикасност реализације продаје предмета залоге. Уколико је заложник физичко лице, уговором о залози се не може предвидети да ће предмет заложног права прећи у својину заложног повериоца (клаузула *lex commisorio*), нити да заложник поверилац може ствар продати по унапред одређеној цени (марцијанска клаузула). Оваквипоразумисудопуштени текнакон доспелости потраживања.

Заштита трећих лица је омогућена обавезом заложног повериоца да о намеринамирења свог доспелог потраживања из вредности залоге обавести препорученим писмом дужника и треће лице код кога се ствар налази на адреси уписаној у Регистар.

Законодавац је предвидео више начина продаје предмета залоге ради наплате потраживања.

Судска продаја предмета залоге. Заложник поверилац може захтевати, након уписа почетка намирена, да се предмет залоге прода на јавној продаји или по текућој цени када стварима берзанску или тржишну цену.⁹³ Ако битрошкови јавне продаје били несразмерно велики у односу на вредност предмета залоге, суд може одлучити да

⁹¹М.Лазих, *op.cit.* str.72

⁹²Чл. 27. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

⁹³Чл. 43 став 1. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

поверилац ствар прода на непосредном погодбом по цени утврђеној вештачењем, или је задржи за себе по тој цени.⁹⁴ Ова продаја покретних ствари се реализује по правилима ЗИО.

Вансудска продаја. Поверилац може користити ову продају након протека 30 дана од уписа почетка намирења у Регистар залогa, осим ако је дужник исплатио дуг пре продаје.⁹⁵ Заложник поверилаца залогодаваца могу споразумно скратити овај рок.

Вансудска јавна продаја путем надметања. Овај пут намирења примењује се ако је то предвиђено уговором о залози. Изузетно, може је користити залогодавац као физичко лице које уговор о залози закључује ван оквира привредне делатности, ако се о томе споразуме са заложником повериоцем.⁹⁶

Продаја на тржишној или берзанској цени могућа је ако је предвиђена уговором о залози или ако су се заложник поверилаца залогодавац о томе споразумели након доспелости потраживања. Тржишна цена је она по којој се исте или сличне ствари редовно продају под уобичајеним околностима на месту и у време продаје предмета заложног права. Берзанска цена је она по којој се исте или сличне ствари продају на најближој берзи. Уколико предмет залогa нема тржишну или берзанску цену, заложник поверилац може ствар продати на начин како бито учинио „разуман пажљив човек, чувајући интересе дужника из залогодавца“.⁹⁷

Субјекти регистарске залогe могу се уговором споразумети да заложник поверилац стиче државину заложене ствари након доспелости потраживања. Поверилац стиче право на државину најкасније након што дужнику из залогодавца достави обавештење о реализацији залогa. Тада може од суда захтевати доношење решења о предаји ствари државини без обзира на то да ли се ствар налази код залогодавца или треће лица. За остварење захтева потребно је поднети оверени изводи из Регистра, који има карактеризвршне исправе као и уговором којим је уговорена залогa. Суд поступа по начелу хитности. Ако предмет заложног права није погодан за држање, суд ће, по

⁹⁴Чл. 43 став 2. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

⁹⁵Чл. 44 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

⁹⁶Чл. 46. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

⁹⁷Чл. 47. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

предлогу повериоца, одредити администратора који ће се старати о заложеној ствари. У случају да мудужник не преда добровољно ствар у државину, има право на заштиту државине. Највећа опасност тиче се случаја када дужник одбије да преда ствар или иступ даље отуђи, а ствар се тешко следи. Тада, реализација бездржавинске залогe може бити проблематична и у судском поступку.

5.3. Правни положај дужника

Карактеристично за овај облик залогe је да залогодавац задржава државину и све прерогативе својине на предмет залогe (овлашћење на држање, коришћење и располагање). Овлашћење на убирање плодова може уговором о залози или за купу пренети на треће лице или повериоца. Залогодавац може отуђити заложено ствар трећем лицу. У том случају је обавезан да одмах поднесе захтев за упис заложног права на терет новог залогодавца. У супротном, залогодавацинов власник предмета залогe, солидарно одговарају заложном повериоцу за насталу штету због пропуста да се изврши упис.⁹⁸

У случају да залогодавац оквиру своје редовне делатности продаје исте ствари какав је предмет залогe, онда купац тиче право својине без терета на тој ствари. Допуштена је могућност да се уговором о залози искључи право залогодавца да располаже предметом залогe. Залогодавац губи право располагања предметом залогe након достављања обавештења о покретању реализације залогe од стране заложног повериоца. Залогодавцима право вишеструког залагања исте ствар, осим ако је то право искључено уговором о залози.

Основне обавезе залогодавца су: обавеза чувања и одржавања вредности предмета залогe у периоду од настанка до реализације залогe (статична фаза). Залогодавац је обавезан да се о предмету залогe стара са пажњом доброг домаћина односно са пажњом доброг привредника уколико се ради о правном лицу. Има обавезу осигурања заложене ствари од ризика штете као и обавезу сарадње са заложним повериоцем у фазама мировања. Заложни дужник је обавезан да се,

⁹⁸ М. Лазић, *op.cit.* str. 88.

у фази извршења, уздржава од радњи којима се може оштетити ствар. У супротном, дужан је да повериоцу наплати штету.⁹⁹

IV Реализација права намирења заложног повериоца код регистарске залогe

С обзиром на то да регистрована залога представља заложно право на покретним стварима уписаним у регистар, без предаје државине заложном повериоцу, као једно од основних права заложног повериоца постоји право намирења из вредности заложене ствари.

Начело првенства огледа се у томе што се заложни поверилац код регистроване залогe може наплатити из предмета залогe пре осталих поверилаца, у случају да његово потраживање не буде исплаћено о доспелости. Ред првенства регулисан је Законом. Уколико је исти предмет залогe заложен већем броју поверилаца, редослед намирења њихових потраживања утврђује се према дану, сату и минути пријема њиховом захтева за упис заложног права код регистра залогe који се води при Агенцији за привредне регистре. Ред првенства различитих заложних права, односно регистарске и ручне залогe (која настаје предајом ствари у државину) одређује се према времену настанка исте.

Закон је предвидео одређене изузетке од примене начела првенства када је у питању регистрована залога. Заложно право које настаје предајом у државину има првенство у односу на касније насталу регистровану залогу уколико се заснива на уговору закљученом у писменој форми и овереном од стране надлежног органа. Терет доказивања да је предаја извршена пре уписа регистроване залогe пада на заложног повериоца ручне залогe. Законско заложно право превозиоца, комисионара, отпремника и складиштара, настала отпремом или превозом ствари које су предмет залогe према Закону којим се уређују облигациони односи имају првенство у односу на заложно право уписано у Регистар залогe. Законско заложно право посленика за потраживање награде за рад, накнаде за утрошени материјал и остала потраживања у вези са његовим радом, настала на основу уговора о делу из закона којим се уређују облигациони

⁹⁹М. Лазих. *Op.cit.* стр. 87.

односи, има првенство у односу на заложна права уписана у Регистар залогe.¹⁰⁰ За разлику од законског заложног права у привреди, за залогу којом се обезбеђује наплата пореза и других дажбина држави важи основно правило, а то је редослед наплате према времену уписа у Регистар залогa.

Право првенства се огледа и у приоритету намирења заложних поверилаца регистроване залогe у стечајном поступку у складу са Законом о стечају (Службени гласник РС бр. 104/2009, 99/2011, 71/2012 – одлука УС и 83/2014.). Разлучни повериоци имају првенство намирења из предмета залогe која је саставни део стечајне имовине дужника у односу на остале стечајне повериоце.¹⁰¹

1.Поступак намирења

1.1.Предаја предмета заложног права повериоцу у државину

Право намирења је основно овлашћење заложног повериоца, које обухвата продају предмета залогe и намирење потраживања из вредности добијене услед продаје. Заложни поверилац стиче право на државину предмета залогe уколико дужник не измири потраживање према повериоцу о доспелости.¹⁰² Такође, заложни поверилац тада стиче право да из вредности предмета залогe намири у целости своје потраживање које обухвата како главницу, тако и камату и трошкове наплате потраживања. Поверилац је дужан да преостали износ остварен продајом предмета врати залогодавцу. Уколико у року од 8 дана поверилац не врати вишак цене залогодавцу обавезан је да врати залогодавцу и прописану камату.

Поступак намирења започиње када заложни поверилац достави препоручено писмо, на адресу уписану у Регистар залогe залогодавцу, дужнику (уколико није исто лице у питању) и трећем лицу код кога се предмет залогe налази, које представља обавештење о намери повериоца да намири своје потраживање из вредности предмета

¹⁰⁰Чл.33 Закона о заложном праву о покретним стварима уписаним у регистар (Службени гласник РС, број 57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011.)

¹⁰¹ Боба Бранков, Гласник адвокатске коморе Војводине број 2 – 3, Књига 76, Нови Сад 2016, стр. 69 – 70.

¹⁰²Чл. 40 став 1 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

залогe.¹⁰³ Заложни поверилац је дужан да поднесе Регистру залогe захтев за регистрацију почетка поступка намирeња.¹⁰⁴ Након достављања наведеног обавештења, заложни поверилац стиче право да предмет заложног права узме у државину. Такође, залогодавац губи право правног располагања предметом залогe, односно не може располагати предметом залогe без сагласности заложног повериоца.¹⁰⁵ Уколико залогодавац продаје предмет залогe у оквиру обављања редовне делатности, забрана располагања се не може истицати према савесном прибавиоцу ствари.¹⁰⁶

Залогодавац, односно дужник, је дужанда сарађује са заложним повериоцем у току поступка намирeња, као и да пружи повериоцу сва неопходна обавештења везана за поступак намирeња, у супротном је дужан да надокнади заложном повериоцу насталу штету.¹⁰⁷

Поред наведеног, обавеза залогодавца је да трпи намирeње потраживања заложног повериоца из предмета залогe, након што му буде достављено обавештење о намирeњу. Залогодавац је дужан да предузме све неопходне радње за намирeње потраживања заложног повериоца, међу које спадају предаја предмета залогe у државину повериоцу, односно исправе неопходне за стицање државине и уздржавање од радњи којим се умањује вредност предмета залогe, у супротном је дужан да надокнади заложном повериоцу штету проузроковану кршењем наведених обавеза.¹⁰⁸

Законодавац је предвидео посебне одредбе којима се регулише ситуација када залогодавац одбија да добровољно преда предмет заложног права повериоцу ради намирeња потраживања. Ако залогодавац добровољно не изврши своју обавезу предаје предмета заложног права заложном повериоцу, заложни поверилац може суду поднети захтев за доношење решења о одузимању предмета заложног права од залогодавца или лица у чијој се државини предмет заложног права налази и предаји тог предмета

¹⁰³Чл. 36. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

¹⁰⁴Чл. 38.. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

¹⁰⁵Чл. 42.став 1. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

¹⁰⁶Чл. 42 став 2. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

¹⁰⁷Чл. 38 Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

¹⁰⁸Чл. 39. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

заложном повериоцу у државину.¹⁰⁹ Ради доношења судског решења, поверилац је дужан да приложи извод из Регистра залогe и уговор о залози. Наведени захтев представља предлог за извршење на основу извршне исправе, с обзиром на то да се извод из Регистра сматра извршном исправом, у складу са Законом¹¹⁰. У судској пракси је више пута потврђен став да је извод из Регистра залогe једина исправа на основу које се може донети решење о спровођењу извршења ради предаје предмета залогe у државину заложном повериоцу. „ Извршни поверилац је дужан да приликом подношења захтева суду поднесе оверени извод из Регистра залогe и Уговор о залози. Међутим, према стању у списима, уз предлог за извршење достављено је решење Агенције за привредне регистре којим се одобрава упис забележбе да је започео поступак намирења потраживања као и Уговор о залози. Произилази да у наведеној ситуацији не постоји извршна исправа на основу које је донето ожалбено решење о извршењу“.¹¹¹

Рокови за доношење решења о извршењу и спровођење поступка одузимања ствари су кратки и износе три дана, што указује на хитност поступања. Правни лек против решења о одузимању предмета је приговор који залогодавац може изјавити у року од три дана од дана пријема решења. Приговор се може изјавити уколико заложно право не постоји, уколико повериочево потраживање не постоји или уколико је дуг измирен у целисти, а уз приговор је неопходно поднети одговарајуће доказе. Приговор нема суспензивно дејство.

Кад је реч о поступку по приговору и уопште и уопште о поступку стицања државине на предмету залогe, Закон упућује на примену Закона о извршењу и обезбеђењу¹¹². Реч је о одредбама закона које регулишу извршење предајом покретне ствари. Извршење ради предаје једне или више индивидуално одређених или индивидуализованих ствари које се налазе код извршног дужника спроводи се тако што се ствари одузимају од извршног дужника и предају уз потврду извршном повериоцу.¹¹³

Судска пракса је за време важења Закона о извршном поступку заузела став да се на основу извода из Регистра залогe у поступку принудног извршења може захтевати

¹⁰⁹Чл. 41, ст.1. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар

¹¹⁰Закон о извршењу и обезбеђењу, Сл. Гласник РС бр. 106/2015 и 106/2016

¹¹¹Решење Привредног апелационог суда, Иж. 2932/10 од 21.10.2010.год. – Судска пракса привредних судова – *Билтен бр. 4/2010*

¹¹²Службени Гласник РС, бр. 31/2011, 99/2011 и 109/2013 – одлука УС, 55/2014, 139/2014

¹¹³Чл. 209, ст.1. Закона о извршењу и обезбеђењу (*Службени Гласник РС, бр. 31/2011, 99/2011 и 109/2013 – одлука УС, 55/2014, 139/2014*)

само предаја предмета залогe, али не и намирење обезбеђеног потраживања.¹¹⁴ За разлику од Закона о извршном поступку, важећим Законом о извршењу и обезбеђењу је предвиђено да је извод из Регистра залогe извршна исправа, те се на основу извода из Регистра залогe може истовремено тражити предаја и намирење из предмета залогe. Такође, Законом о извршењу и обезбеђењу је предвиђен рок од 5 радних дана за улагање приговора против решења о извршењу, те се поставља питање да ли се ради о неусаглашеним одредбама ЗОЗП и ЗИО или се ради о намери законодавца да укаже на хитност поступања у поступку принудне продаје предмета регистроване залогe. С друге стране, Законом су предвиђени краћи рокови за доношење одлука суда, као и за улагање приговора него што је то предвиђено Законом о извршењу, чиме се побољшава положај заложног повериоца и омогућава да поверилац што брже стекне државину на предмету залогe. Наведеним одредбама Закона је омогућено постојање правног механизма који штити заложног повериоца у ситуацији када залогодавац одбија да преда предмет регистроване залогe

Законом је посебно регулисана ситуација када се ради о предмету залогe који због своје природе није подобан за пренос у државину. То могу бити ствари, али и права, као што је на пример удео о привредном друштву. Ако је предмет залогe неподобан за пренос у државину, или ако је то у интересу заложног повериоца, на његов предлог суд може одредити администратора, односно лице које ће се старати о предмету залогe до тренутка намирења заложног повериоца. Примена ове одредбе закона још увек није устаљена у пракси.¹¹⁵

Правна недоумица која се тиче могућности и допуштености самосталног одузимања предмета залогe у оквиру допуштене самопомоћи решена је Правним мишљењем које је дао Виши трговински суд дана 28.10.2009. и 28.11.2009. године. У наведеном мишљењу Суд наводи да како језичким тако и циљним тумачењем одредаба чл. 1, 2, 4, 6 и 20. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар може се закључити да заложни поверилац из уговора о регистрованој залози, уписом у

¹¹⁴Н. Тешић, Обезбеђење на покретним стварима и потраживањима, Форум за грађанско право за југоисточну Европу, Избор радова и анализа, Прва регионална конференција, Цавтат, 2010, Књига II, 239 и 240

¹¹⁵Чл. 41 став 6. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр 57/2003, 67/2005, 64/2006)

Регистар залогe, стиче заложно право на уговором одређеним покретним стварима, али да на описани начин не стиче и државину на наведеним стварима.¹¹⁶

Државину на покретним стварима која су предмет залогe задржава залогодавац, који је истовремено и њихов власник (а што следи из члана 4. став 2. и члана 17. став 1. истог закона). У смислу члана 20. став 2, залогодавац губи право на државину покретне ствари која је предмет залогe уколико о доспелости не испуни обавезу према заложном повериоцу, те у таквој ситуацији а у смислу члана 35. став 1. заложни поверилац стиче право на државину по самом закону. Наведено, међутим не значи да заложни поверилац има права да сам присилно одузме предмет залогe, односно успостави државину на ствари, у ситуацији када дужник није испунио своју обавезу о доспелости, нити је залогодавац добровољно извршио своју обавезу предаје предмета заложног права заложном повериоцу. Наиме, у смислу чл. 36. и 37. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, након што стекне право на државину предмета залогe, заложни поверилац је дужан да предузме одређене радње, након чега је, а по пријему обавештења заложног повериоца, залогодавац дужан да трпи да се заложни поверилац намири из вредности предмета заложног права (у смислу члана 39. став 1). Чланом 39. став 2. и чланом 40. прописана је како дужност залогодавца тако и право заложног повериоца да предмет заложног права узме у државину, али је у случају да залогодавац добровољно не испуни ову своју обавезу, у члану 41. прописана процедура на који се начин успостављање државине на ствари може спровести принудним путем. Сходно члану 41., дакле, ако залогодавац добровољно не изврши своју обавезу предаје предмета заложног права заложном повериоцу, заложни поверилац се може обратити суду захтевом за доношење решења о одузимању предмета заложног права од залогодавца или другог лица у чијој се државини предмет заложног права налази.

Следом изнетог, дакле, Законом о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар није прописана могућност да заложни поверилац сам предмет залогe одузме од залогодавца у вансудском поступку, а под условима дозвољене самопомоћи. Овакво право заложног повериоца не може се извести ни из одредаба Закона о основним својинско правним односима. Ово стога што заложни поверилац није држалац и то ни непосредни, ни посредни, а у смислу члана 70. Закона о основним

¹¹⁶<http://propisionline.com/pravnamisljenja/VTS>

својинско правним односима. Осим тога, право на самопомоћ у смислу члана 76. овог закона, има само држалац против лица које га неовлашћено узнемирава у државини или му исту неовлашћено одузима, под условом да је опасност непосредна, да је самопомоћ нужна и да начин њеног вршења одговара приликама у којима постоји опасност. Из наведене норме следи да само држалац ствари има права да се при недозвољеном нападу на државину употребом силе од оваквог напада одбрани, а изузетно самопомоћ се може састојати и у успостављању ранијег државинског стања враћањем одузете ствари под условима непрекорачења услова за вршење самопомоћи. Међутим, и када је неко лице држалац ствари који би у смислу члана 76. Закона о основним својинско правним односима имао право на самопомоћ, и тада би исту могао вршити само уколико су испуњени услови, а који се састоје у томе да је опасност непосредна а да је самопомоћ нужна, те да начин вршења самопомоћи одговара приликама у којима постоји опасност.

Наведено значи да право на самопомоћ мора бити вршено врло рестриктивно, самопомоћ не сме никада да иде даље од тога него што је нужно да се непосредна опасност од напада на државину отклони, а мере које је држалац изабрао за одбрану своје државине од противправног напада трећег лица морају се кретати у оквиру одбране што значи да се морају применити само оне мере које су према околности случаја оправдане. Када се наведене норме примене на ситуацију описану у постављеном питању следи да заложни поверилац из уговора о регистрованој залози није држалац који би имао право да предмет залог одузме вансудским путем од залогодавца а под условима дозвољене само помоћи у смислу члана 76. Закона о основним својинско правним односима.

1.2. Начини намирења заложног повериоца: судска и вансудска продаја

Заложни поверилац може своје потраживање намирити продајом залог путем судске или путем вансудске продаје.

1.2.1. Судска продаја

Судска продаја предмета залог се спроводи на тај начин што поверилац може захтевати од суда, након што је у Регистар залог извршен упис почетка намирења,

доношење одлуке о продаји предмета залоге путем јавне продаје или по текућој цени, уколико предмет залоге има тржишну цену или берзанску цену. Уколико би трошкови јавне продаје били несразмерни у односу на вредност предмета залоге, суд може одлучити да га заложни поверилац прода по цени утврђеној од стране стручног лица или да га заложни поверилац (на његов захтев) задржи по тој цени за себе.¹¹⁷

Извршење се спроводи по основу Решења о извршењу, којим се усваја захтев из предлога за извршење. Извршење на покретним стварима спроводи се пописом и проценом ствари, продајом ствари и намирењем извршног повериоца од износа добијеног продајом. Пописују се ствари које се налазе у државини извршног дужника, као и његове ствари које се налазе у државини извршног повериоца. Свим лицима која поседују или имају контролу над пописаним стварима забрањује се да располажу тим стварима без судског налога. Процена вредности ствари спроводи се истовремено са њиховим пописом. Процену врши јавни извршитељ, а ако је то потребно стручно лице или вештак кога одреди суд. Процена се врши на основу тржишне цене такве ствари у месту пописа. Процена може да се изврши и на основу прибављених извештаја о цени од одговарајућих организација и институција. Пописане ствари се не могу продати за износ испод процењене вредности на првом надметању. Извршни поверилац и извршни дужник могу споразумно утврдити вредност ствари. Продаја пописаних ствари спроводи се по правоснажности решења о извршењу, осим ако извршни дужник предложи или на предлог извршног повериоца пристане да се продаја изврши раније, или ако су у питању ствари које су подложне брзом кварењу или ако постоји опасност од знатног смањења цене пописаних ствари.¹¹⁸

Продаја ствари се врши путем усменог јавног надметања или непосредном погодбом. Начин продаје одређује јавни извршитељ, пазећи на то да се постигне најповољније уновчење ствари. Продаја путем надметања одредиће се ако су у питању ствари веће вредности, а може се очекивати да ће се ствари продати по цени већој од процењене вредности. Уговор о продаји непосредном погодбом закључује се између купца с једне стране и јавног извршитеља или лица које обавља комисионе послове, с друге стране. Јавни извршитељ покретне ствари продаје у име и за рачун извршног повериоца, а лице које обавља комисионе послове у своје име а за рачун извршног повериоца. Ако на првом надметању није постигнута цена у висини процењене

¹¹⁷ Б.Бранков, Гласник Адвокатске коморе Војводине, Број 2-3, књига 76, 2008. Нови Сад, стр. 80.

¹¹⁸ Б.Бранков, *ibid.* стр.

вредности, суд ће на предлог странке одредити ново надметање на коме ће почетна цена бити једнака једној половини процењене вредности. Исто се примењује и кад се пописане ствари нису могле продати у висини процењене вредности путем непосредне погодбе, у року који је одредио суд, нити на неком доцнијем рочишту за продају. Уколико на рочишту будете понуђач са највећом понудом, морате платити цену за покретну ствар одмах након објављивања резултата, ако суд закључком не одлучи другачије. Ако цену не платите одмах по позиву суда, други понуђач ће бити проглашен купцем и платити ону цену коју је он понудио, и тако редом.

У случају да ниједан од понуђача са одговарајућом понудом не уплати цену одмах по позиву суда, суд ће на захтев једне од странака огласити да прво рочиште није успело.

Захтев суду за заказивање новог рочишта извршни поверилац може поднети у року од осам дана од дана одржавања неуспелог рочишта. Уколико извршни поверилац у року од осам дана не предложи ново рочиште поступак ће се обуставити. Ако је у питању покретна ствар, купљену ствар моћи ћете да преузмете од јавног извршитеља по исплати цене. Судски извршитељ ће предати ствари и ако није положена цена, ако на то, на свој ризик, пристану извршни поверилац и учесници који имају право првенства у намирењу, у границама износа који би им припали из постигнуте цене. Ако јавни извршитељ преда ствар, а купац не положи цену у року који је одређен, може се затражити од суда да у истом поступку наложи да купац плати цену, те након правоснажности и извршности тог решења, могу предложити извршење.¹¹⁹

1.2.2. Вансудска продаја

Вансудска продаја предмета залогe може се спровести у року од 30 дана од уписа почетка намирења у Регистар залогe, с тим што се залогодавац и зложни поверилац (након достављања обавештења залогодавцу о почетку поступка намирења) могу споразумети да се вансудска продаја може спровести у року краћем од 30 дана.

¹¹⁹ „добош.рс“, време приступања, 17.06.2017. године – 17:55

Дужник и залогодавац могу испунити обавезу према заложном повериоцу у било које време пре продаје предмета залогe.¹²⁰

Вансудска продаја предмета залогe може се спровести продајом путем надметања или се ствар може продати по тржишној или берзанској цени, уколико су наведени начини продаје предвиђени уговором о залози. Спровођење јавне продаје може се поверити и стучном лицу.

У случају спровођења вансудске продаје путем јавног надметања, закон предвиђа изузетак када је залогодавац физичко лице које уговор о залози закључује изван оквира привредне делатности. У том случају, заложни поверилац може приступити продаји предмета залогe само ако су се заложни дужник и заложни поверилац споразумели о томе у тренутку доспелости потраживања заложног повериоца.¹²¹ Законодавац је предвидео наведени изузетак и у када је реч о вансудској продаји предмета залогe по тржишној или берзанској цени. Законодавац на овај начин пружа заштиту физичким лицима која се налазе у својству залогодавца и на тај начин исказује своју наклоност ка примени начела официјелности у случају када је залогодавац физичко лице које закључује уговор о залози ван оквира привредне делатности. Физичка лица као залогодавци се налазе у положају неравноправних преговарача и спремна су да пристану на све услове које им заложни поверилац нуди приликом закључења уговора о залози. Уколико је заложни поверилац правно лице, онда се ради о неравноправности како у погледу финансијске моћи, тако и у погледу познавања тржишног пословања. Управо из тог разлога је законодавац правично поступио предвиђајући наведена ограничења приликом уговарања вансудске продаје предмета залогe.¹²²

Уговором може бити предвиђена предаја предмета залогe по тржишној или берзанској цени. Тржишна цена је цена по којој се исте или сличне ствари редовно продају под уобичајеним околностима на месту и у време продаје предмета заложног права.¹²³ Уколико у месту где се продаја спроводи предмет залогe нема тржишну цену у време продаје, узмеће се у обзир тржишна цена са најближег тржишта . Берзанска цена

¹²⁰Чл. 44. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/200564/2006)

¹²¹Чл. 46. Став 2. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/200564/2006)

¹²²Б.Бранков. *op.cit.* str.81

¹²³Чл. 47. ст.3. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар(Сл. Гласник РС, бр.57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011)

представља цену по којој се ствар које су исте као предмет залогe (или сличне) продају на најближој берзи.¹²⁴ Заложни поверилац може поверити продају предмета залогe лицу које се професионално бави давањем зајмова уз залогу или продајом таквих ствари, да у његово име и за рачун прода предмет залогe.¹²⁵

Ако предмет заложног права нема тржишну или берзанску цену, заложни поверилац га може продати на начин на који би то учинио разуман и пажљив човек, чувајући интересе дужника и залогодавца.¹²⁶ Заложни поверилац је дужан да обавести залогодавца (односно залогодавца и дужника) као и треће лице код кога се предмет залогe налази, о месту и времену продаје предмета залогe. Уколико је продаја спроведена без присуства залогодавца (односно залогодавца и дужника), извршни поверилац је дужан да извести наведена лица, и то сваког посебно, о тошковима, о начину на који је спроведена продаја и о другим значајним околностима.

Законодавац је предвидео и посебан облик правне заштите залогодавца од незаконите вансудске продаје предмета залогe. Залогодавац је овлашћен да поднесе тужбу, у року од 30 дана од дана уписа почетка продаје предмета у Регистар залогe, којом се оспорава право заложног повериоца да намири своје потраживање вансудском продајом предмета залогe. У овом поступку, залогодавац је дужан да докаже да повериочево потраживање не постоји, односно да не постоји заложно право повериоца, да потраживање постоји али да није доспело за наплату или да је дуг исплаћен у целости. Овом тужбом се на одлаже спровођење вансудске продаје предмета залогe, осим ако залогодавац у поступку приложи јавну исправу или приватну исправу оверену на законом прописани начин која потврђује његове наводе из тужбе. ПОступак по наведеној тужби је хитан и суд је дужан да се руководи овим начелом приликом заказивања рочишта и одређивања рокова за поступање.¹²⁷

Лица која су стекла право својине на предмету залогe куповином на судској или вансудској продаји, стичу право својине на предмету залогe без икаквог терета. Ова

¹²⁴Чл. 47. Став 5. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/200564/2006)

¹²⁵Чл.47. став 7. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар (Сл. Гласник РС, бр. 57/2003, 61/200564/2006)

¹²⁶Чл. 47. ст.6. Закона о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар(Сл. Гласник РС, бр.57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011)

¹²⁷Б.Бранков. op.cit. str. 81

одредба се односи на савесне купце и њихово право својине се не може оспоравати због због евентуалних пропуста у поступку продаје.¹²⁸

1.2.3. Однос судске и вансудске продаје

На основу података добијених од АПР-а, може се закључити да се далеко чешће искоришћава могућност судске продаје предмета залогe. Готово деведесет процената „активираних“ залога бива реализовано судским путем, нарочито од кад је омогућено да се на основу извода из Регистра покрене поступак пописа, процене и продаје предмета залогe, имајући у виду да је претходним законом којим је регулисан извршни поступак било могуће само тражити предају ствари. По природи ствари, од изабраног начина реализације права намирења из вредности предмета залогe (судски или вансудски) зависи да ли ће се иницирати извршни поступак код кога је средство извршења попис, процена и предаја покретне ствари, или одузимање и предаја покретних ствари. У првом случају се на основу предлога за извршење иницира извршни поступак који за свој циљ има коначно намирење повериоца (судским путем), док се другим заложном повериоцу, сада извршном повериоцу, омогућава да добије покретну ствар која је предмет залогe у државину и да након тога своје потраживање намири из вредности залогe вансудским путем. Разлог за то може бити извесност и брзина поступања судова, како и првом, тако и у другом степену, насупрот често неразумно дугом поступању органа управе који је надлежан за поступање по жалбама у вансудској продаји.¹²⁹

Са развојем интернета и информационих технологија, поступак продаје ствари је у великој мери пребачен у оквиру виртуелног. Постоји велики број интернет адреса које воде до база података у којима су похрањене информације о предметима залогe који су на продији због непоступања заложног повериоца у складу са обавезама. Једна од најсвеобухватнијих је, свакако, интернет адреса Коморе извршитеља на којој се могу наћи подаци о свим предметима продаје у извршним поступцима. Један од најпознатијих професионализованих интернет страница је „добош.рс“ на којој се могу наћи подаци о покретним и непокретним стварима, предметима залогe и хипотеке, које су на продају. Поред тога, постоје и упутства за куповину, како би се у што већој мери олакшало реализовање права намирења заложних поверилаца. На овај начин

¹²⁸Б. Бранков. *Op.cit.* str 81-82.

¹²⁹Извештај о раду АПР-а за 2015. Годину, 2016. Београд, стр. 18.

потенцијалним купцима стављена је на дохват руке могућност куповине а тиме и намирење поверилаца добија већу извесност.

1.2.4. Продаја имовине стечајног дужника и предмет залогe

Посебна правила у виду смерница за поступање предвиђена су за рад стечајних управника у поступку продаје имовине стечајног дужника, која се тичу, нарочито, имовине оптерећене заложним правом.Активности које претходе продаји имовине одређене су Националним стандардом бр. 5 – Национални стандард о начину и поступку уновчења имовине стечајног дужника, и не зависе од начина уновчења имовине.Овим Националним стандардом утврђују се смернице за поступање и дају упутства стечајним управницима да на што ефикаснији и транспарентнији начин изврше продају имовине или правног лица у поступку који обезбеђује исти третман свих учесника у продаји.¹³⁰

Редослед и врсту активности можемо груписати на следеће: одређивање стратегије продаје; процена вредности; припрема поступка продаје; оглашавање продаје; спровођење продаје и активности које следе након извршене продаје

Одређивање стратегије продаје једна је од кључних активности која детерминише целокупан даљи ток припреме продаје и представља први корак у активностима на припреми продаје. Стечајни управник мора маниром искусног менаџера да одреди атрактивност имовине стечајног дужника и на основу тога одреди даљу стратегију (поделу имовине, груписање имовине, итд) која ће омогућити постизање највеће вредности за намирење поверилаца.¹³¹

Приликом одређивања стратегије мора се имати у виду евентуална специфичност имовине, позиција, карактеристике, привредно окружење, развијеност тржишта, конкуренција у оквиру производне гране, итд.

Стечајни управник нарочиту пажњу треба да посвети имовини на којој је уписано заложно право: процена стечајног управника да ли издвојити имовину оптерећену различним правом поверилаца у посебну целину или формирати функционалну целину која би између остале имовине обухватила и различну или, пак, продаја правног лица,

¹³⁰Национални стандард бр. 5 (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

¹³¹Биочанин В. Семинар Агенције за лиценцирање стечајних управника, Београд, април 2015.

представљају једно од кључних питања за стечајног управника и у тим случајевима стечајни управник треба да се руководи принципом најповољнијег намирања поверилаца. У доношењу коначне одлуке, стечајном управнику ће помоћи квалитетно и стручно урађена процена вредности.

Процена вредности. Пре приступања продаји, стечајни управник врши процену вредности имовине или правног лица. За потребе израде процене вредности стечајни управник може (али не и да мора) ангажовати стручна лица, уз претходно прибављену сагласност стечајног судије. Процена се може разликовати од процене урађене за потребе економско финансијског извештаја.¹³²

За потребе утврђивања процењене вредности за потребе продаје, поред ликвидационе вредности могуће је користити и друге методе процене. Метод процене који обезбеђује највећу вредност за повериоце биће опредељујући приликом одређивања процењене вредности за потребе продаје.

У случају продаје стечајног дужника као правног лица, процена мора да прикаже да је овај вид продаје повољнији, односно да је процењена вредност правног лица већа од процене укупне вредности појединачних делова имовине.

Чланом 132 Закона о стечају, предвиђена је обавеза стечајног управника да изврши процену целисходности продаје стечајног дужника као правног лица, односно целокупне имовине стечајног дужника у односу на продају имовине стечајног дужника у деловима и до о томе обавести одбор поверилаца.

У случају продаје стечајног дужника на чијој имовини постоје разлучна права, стечајни управник ће ангажовати лице стручно да изврши процену вредности стечајног дужника као правног лица и процену вредности имовине стечајног дужника која је предмет разлучног права. Уколико имовина која је предмет разлучног права чини јединствену техничко-технолошку целину са осталом имовином, готово је сигурно да ће процена приказати већу вредност тако опредељене имовине.¹³³

Пре него што приступи продаји имовине стечајног дужника као правног лица, стечајни управник мора имати сагласност одбора поверилаца. Приликом процене правног лица стечајни управник је дужан да објави оглас којим позива стручна лица да

¹³²Национални стандард бр. 5 (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

¹³³Биочанин В. Семинар Агенције за лиценцирање стечајних управника, Београд, април 2015.

доставе понуде, у најмање једном високотиражном дневном листу. Одбор поверилаца у року од петанест дана доноси одлуку о избору понуђача. Приликом доношења одлуке, одбор поред финансијске понуде, у обзир узима и стручност, референце и друге елементе понуде који су од значаја за вршење адекватне процене. У случају да одбор поверилаца не донесе одлуку у прописаном року – избор понуђача врши стечајни управник.¹³⁴

Припрема поступка продаје: За потребе продаје стечајни управник израђује продајну документацију која садржи све информације о предмету продаје. Стечајни управник је у обавези да потенцијалног купца обавести о свим недостацима на имовини која је предмет продаје који су му познати у том тренутку. Продајна документација обавезно садржи обавештење потенцијалним купцима да се имовина купује у виђеном стању без пружања гаранција и да стечајни управник не одговара за недостатке које купци утврде по извршеној продаји. Продајну документацију такође чини техничке карактеристике предмета продаје, образац пријаве за учешће у поступку продаје, изјава о губитку права на повраћај депозита, нацрт купопродајног уговора, нацрт банкарске гаранције за учешће у поступку продаје, и, уколико продајна документација садржи поверљиве информације, нацрт уговора о чувању поверљивих информација.¹³⁵

Стечајни управник формира комисију за спровођење поступка продаје која организује и спроводи поступак. У случају продаје путем јавног надметања, стечајни управник може ангажовати стручно лице – аукционара који спроводи поступак јавног надметања. Комисија коју формира стечајни управник региструје учеснике на продаји, спроводи продају, води и потписује записник и проглашава купца.¹³⁶

Оглашавање продаје: Стечајни управник продају имовине стечајног дужника оглашава у дневним новинама које се дистрибуирају на целој територији Републике Србије. Законом о стечају предвиђено је да у случају продаје јавним надметњем или јавним прикупљањем писаних понуда, стечајни управник је дужан да огласи продају у најмање два високотиражна дневна листа који се дистрибуирају на територији

¹³⁴Национални стандард бр. 5 (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

¹³⁵Национални стандард бр. 5 (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

¹³⁶В. Биочанин, Семинар Агенције за лиценцирање стечајних управника, Београд, април 2015.

Републике Србије и на интернет страни овлашћене организације и то најкасније 30 дана пре дана одређеног за јавно надметање или достављање понуда.¹³⁷

Изузетно, ако су трошкови оглашавања несразмерно високи у односу на вредност предмета продаје, стечајни управник може огласити продају и на други начин, уз претходно прибављену сагласност одбора поверилаца.¹³⁸

Стечајни управник предузима све потребне радње у циљу оглашавања продаје на начин који ће обезбедити да се о планираној продаји обавести што је могуће већи број заинтересованих купаца. Према датим околностима и величини трошкова, стечајни управник би требао да размотри оглашавање у иностраним медијима и на иностраном језику, оглашавањем путем интернета и сачињавање веб презентације имовине стечајног дужника, директно обавештавање потенцијалних купаца, и др.

Оглас о продаји, без обзира да ли се ради о продаји путем јавног надметања или прикупљања писаних понуда, мора да садржи: назив стечајног дужника, кратак опис предмета продаје, начин и услове продаје, време и место на коме се имовина може разгледати, време и место одржавања продаје тј. достављања понуде, почетну цену тј. процењену вредност са назнаком да она није обавезујућа нити на било који други начин одређујућа за понуђача приликом одређивања висине понуде и износ депозита или банкарске гаранције који су понуђачи дужни да положе најкасније три, а најчешће пет радних дана пре одржавања продаје, као и датум полагања депозита или банкарске гаранције са детаљним условима као и место и начин преузимања продајне документације. Поред тога, оглас садржи и опис поступка продаје, обавезне елементе понуде (за продају путем прикупљања писаних понуда), обавештење да се отварање понуда врши 15 минута по истеку рока за достављање понуда на назначеном месту, као и позив понуђачима и члановима одбора поверилаца да присуствују отварању припадних понуда (за продају путем прикупљања писаних понуда), рок у коме је купац дужан да плати купопродајну цену, рок за повраћај депозита, контакт особу са

¹³⁷Чл. 132. Став 6. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

¹³⁸Чл. 132. Став 7. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

подацимаи све друге податке који се могу сматрати битним за успешно спровођење поступка продаје.¹³⁹

Пре продаје, стечајни управник је дужан да стечајном судији, одбору поверилаца, повериоцима који имају обезбеђено потраживање на имовини која се продаје и свим оним лицима која су исказала интерес за ту имовину, достави обавештење о намери, плану продаје, начину продаје, роковима продаје и обавештење о процени целисходности из члана 132. став 2. Закона о стечају.¹⁴⁰

Законом о изменама и допунама Закона о стечају промењен је члан 133 став 2. тако да је стечајни управник сада дужан да обавештење о намери, плану и начину продаје достави најкасније 15 дана пре дана објављивања огласа о продаји имовине јавним надметањем или јавним прикупљањем понуда, односно 15 дана пре дана одржавања продаје непосредном погодбом.¹⁴¹

Када је имовина која се продаје предмет обезбеђења потраживања једног или више разлучних и заложних поверилаца, разлучни и заложни поверилаца може у року од пет дана од дана пријема обавештења о предложеној продаји да предложи повољнији начин уновчења имовине, о чему одлучује стечајни судија. Повериоци и друга заинтересована лица могу поднети приговор на предложену продају најкасније у року од десет дана пре предложеног датума продаје или преноса, ако за њега постоји прописан основ. О приговору одлучује стечајни судија. Приговор не задржава продају, осим ако стечајни судија не одлучи другачије.¹⁴²

Спровођење продаје: Начин и поступак продаје спроводи комисија коју је сачинио стечајни управника према условима и на начин детерминисан огласом и продајном документацијом. Комисија се стара о поштовању процедуре и услова, једнакости свих учесника у поступку продаје као и о организацији и одржавању јавног реда и мира на месту на коме се спроводи јавна продаја. У неким случајевима, у зависности од специфичности саме продаје, стечајни управник може организовати

¹³⁹Национални стандард бр. 5. (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

¹⁴⁰Чл. 133. Став 1. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

¹⁴¹Чл. 132. Став 7. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

¹⁴²Чл. 133. Став 6 и 7. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

продају у просторијама привредног суда уколико сматра да је угрожен или може бити угрожен јавни ред и мир у поступку продаје. Стечајни управник може, уз претходно прибављену сагласност стечајног судије, ангажовати стручно лице за спровођење поступка продаје – аукционара. Комисија обавезно сачињава записник са одржане продаје, без обзира ако не може да прогласи купца имовине (уколико се организује продаја путем прикупљања писаних понуда).

Активности након извршене продаје: После извршене продаје стечајни управник је дужан да о извршеној продаји, условима и цени обавести стечајног судију и одбор поверилаца у року од десет дана од дана извршене продаје.

Повериоци могу ставити приговор на извршену продају уколико за то постоји основ. Приговор не утиче на извршену продају, већ представља основ за утврђивање одговорности стечајног управника ако је штета настала радњом стечајног управника у поступку продаје. Основ за приговор може бити превара, пристрасно понашање стечајног управника, непотпуно дато обавештење или било који други разлог из кога произилази да је стечајни управник водио поступак продаје на штету стечајне масе. Тврдња да је постигнута цена прениска није довољан основ за подношење приговора.¹⁴³

Стечајни управник са проглашеним купцем саставља уговор о купопродаји и након тога записник о примопредаји предмета купопродаје. Основ за потписивање купопродајног уговора стечајни управник налази у записнику са одржане продаје где је проглашен купац имовине и који је потписан од стране свих чланова комисије. Проглашени купац је дужан да уплати цео износ купопродајне цене у року који не може бити краћи од осам нити дужи од 30 дана од дана потписивања уговора о купопродаји. За уплату купопродајне цене у року дужем од 30 дана од дана потписивања уговора, стечајни управник мора имати сагласност одбора поверилаца. Ако проглашени купац не закључи купопродајни уговор или не уплати купопродајну цену у прописаним роковима и на прописани начин, губи право на повраћај депозита, а за купца се проглашава други најбољи понуђач али само у поступку јавног надметања.¹⁴⁴

¹⁴³Чл. 133. Став 9. Закона о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

¹⁴⁴Национални стандард бр. 5 (Сл. Гласник РС бр.13 од 12.3.2010. године)

Ако продаја на првом јавном надметању буде неуспешна, стечајни управник може, без сагласности одбора поверилаца, да прода имовину на поновљеном јавном надметању или на неки други законом прописани начин. Почетну цену поновљеног јавног надметања одређује стечајни управник и она не може бити нижа од износа депозита.

Ако је имовина била предмет обезбеђења потраживања једног или више различних и заложних поверилаца из остварене цене првенствено се намирују трошкови продаје и други неопходни трошкови (трошкови процене имовине, трошкови оглашавања, законске обавезе и сл.) који укључују и награду стечајног управника, а из преосталог износа исплаћују се различни повериоци чије је потраживање било обезбеђено продатом имовином и заложни у складу са њиховим правом приоритета. Намирење различних поверилаца мора бити извршено у року од пет дана од дана када је стечајни управник примио средства по основу продаје имовине.

Када купац исплати цену, на купца се преноси право својине на купљеној имовине без обзира на раније уписе и без терета, као и без икаквих обавеза насталих пре извршене купопродаје, укључујући и пореске обавезе и обавезе према привредним субјектима пружаоцима услуга од општег интереса које се односе на купљену имовину. Стечајни судија ће решењем констатовати да је продаја извршена и наложити по правноснажности решења одговарајућем регистру упис права својине и брисање терета насталих пре извршене продаје, односно упис других права стечених продајом.

III Заклучна разматрања

Са циљем повећања извесности испуњења обавеза погодних за обезбеђење стварноправним средствима, законодавац између осталог предвиђе и могућност заснивања бездржавинске залогe као одговор на недостатке које је у пракси показала ручна залога. Бездржавинска залога регулисана је Законом о заложном правима на покретним стварима уписаним у регистар. Регистар залогe почео је са радом 15. августа 2005. године.

Један од најчешће истицаних приговора против бездржавинске залогe, приликом њеног разматрања јесте, свакако, да је бездржавинска залога скупа и да не обезбеђује у довољној мери публицитет залогe. Међутим, постоје позитивни примери у пракси који опонирају оваквом ставу. Показало се да свеобухватним регулисањем бездржавинске залогe настаје институт који је далеко поузданији и кориснији од залогe код које је пренос ствари у државину услов за њено постојање. Код бездржавинске залогe превазиђен је парадокс да у неким случајевима ни дужнику ни повериоцу не одговара промена држаоца ствари приликом заснивања залогe, а до тога, ипак мора доћи. Бездржавинска залога омогућава да заложни дужник своју заложену ствар задржи, што је нарочито значајно онда када су те ствари неопходне за обављање делатности којом се дужник бави. Управо је то, чини се, главни разлог због ког је регистарска залога „заживела“ и у том обиму прихваћена пре свега у привредном животу

По природи ствари, очигледно је да круг субјеката заложног права код бездржавинске залогe нису исти као код ручне залогe, већ су то најчешће привредни субјекти. Законодавац је управо ова лица имао у виду када је бездржавинску залогу увео у правни систем. Све то произилази из чињенице да се вредност ствари, како тржишна тако и употребна, увећала многоструко у последњим деценијама, а самим тим и значај тих ствари за опстанак привредних субјеката. Законодавац омогућавањем да се заснује бездржавинска залога у великој мери доприноси опстанку многих привредних субјеката.

Даље, требало би посебно нагласити да је публицитет бездржавинске залогe остварен на врло високом нивоу. Агенција за привредне регистре омогућава релативно једноставан приступ бази података о предметима залогe, тако да се уз располагање

неким основним подацима о предмету залогe, повериоцу или дужнику, може сазнати све о појединој ствари која је „потенцијално“ предмет залогe.

Бездржавинска залога јесте предмет свеобухватног законског нормирања, будући да није могуће једноставно аналогно примењивати одредбе које регулишу ручну залогу или хипотеку.

Имајући у виду анализиране податке добијене од стране Агенције за привредне регистре, долазисе до закључка да је број регистрованих залогa већ након годину дана однастајања Регистра залогa достигао ниво који из године у годину није растао што указује на велику потребу за истом уранијем периоду. С друге стране, може се закључити, на основу броја случајева у којима је „ангажован“ овај механизам обезбеђења да прихваћен у правном животу није, чинисе, испуњени циљеви радикалних је и установљен Регистар.

Регистар залогa, готово по правилу, одобрава упис залогe уколико су испуњени формални услови пријаве. Једна од хипотеза постављених на почетку истраживања била је да је проценат ожалбених одлука које доноси Регистар 5%. Показало се да ова хипотеза није потврђена, будући да је број ожалбених одлука мањи од 3%. Све то говори о квалитету одлука које доноси Регистар који је на високом нивоу.

Хипотеза која је овим истраживањем потврђена је да је највећи број регистрованих залогa произишли из уговора. Ова хипотеза је недвосмислено потврђена односом између свих врста залогa у коме доминантно место заузима уговорна залога. Може се закључити и то да су уговорна потраживања доминантна међу обезбеђеним обавезама - имплицитно.

Даље, показало се да машине нису предмет којисе најчешће залажу, иако законодавац управо њихима увиде када, као ратио установљавања регистроване залогe, искључује депосдовање залогодавца и омогућава даље коришћење исте од стране залогодавца. Наиме, највећи број ствари, заложених и уписаних у Регистар, чине возила, и то аутомобили.

Привредна друштва су најчешће у улогу заложних поверилаца, и то су две трећине случајева - банке. Дакле, у уводу истраживања постављена претпоставка о овом питању показала се као исправна. Такође, у готово 70% случајева залогодавац је истовремено и дужник.

И, на крају треба споменути да, сумирајући све сагледане податке који су учињени доступним од стране АПР-а, закључно са 31.12.2015. године, броја активних заложних права је 139.643, а укупна вредност обезбеђених потраживања је 61.610.311.170,93 евра док је број „активираних“ залога само 1% из чега се може закључити да је у највећем броју случајева испоштован принцип савесног испуњења уговорних обавеза.

1. Литература

1. Кочов Божидар, „Lex commissoria i naše pozitivno pravo“, Правни живот, Београд, 1985., бр.3
2. Ђорђевић Милан, „Банкарски кредити и обезбеђења“, књ. „Својински односи у правном поретку, Копаоник- Саветовање I том, 1991. Год
3. Лазић Мирослав, „Предности и недостаци хипотеке као средства обезбеђења потраживања“, Правни живот, Београд, 5-6/1995.
4. Радовић Зоран, Залог на покретним стварима, Зборник саветовања 150 година од доношења СГЗ, Ниш, 1995. Година
5. Лазић Мирослав, Права реалног обезбеђења, Ниш, 2009. Година
6. Лазић Мирослав, Права првенства реда намирена хипотекарног повериоца, Гласник АКВ 12/1995.
7. Стојановић Драгољуб, Бездржавинска залог, Зборник, Ниш, 1971. година.
8. Станковић Обрен, Белешке о залогопримчевом праву на државину, Анали, Београд, 1985. Бр 2.
9. Куштримовић Ковачевић Радмила, Уговорна хипотека, Правни живот, Београд, 9-1/1993.
10. Апостолова Марвелски Магдалена, О проблему поријекла римске хипотеке, Зборник, Загреб, 4/1974.
11. Ковачевић Куштримовић Радмира – Лазић Мирослав, Стварно право, Ниш, 2006.
12. Константиновић Михаило, Хипотека на стоци, Споменица конгреса правника, Скопље, 1931.
13. Гавелла, Никола, Јосиповић, Татјана, Глиха, Игор, Белај, Владо, Стипковић, Златан, Стварно право, свезак други, Загреб 2007.
14. Ernst, Nano, “Bezposjedovna sredstva osiguranja na pokretnim stvarima u Republici Hrvatskoj”, Forum za gradjansko pravo za jugoistočnu Evropu, izbor radova I analiza, Prva regionalna konferencija, Cavtat, knjiga druga, Beograd 2010.
15. Медић Душко, Ново стварно право Републике Српске, Бања Лука, 2011.
16. Чулиновић Херц,Едита, Уговорно осигурање траћбина залагањем покретних ствари без предаје ствари у посјед вјеровника, РИјека 1998.
17. Colin, Amroise, Capitant, Henry, Julliot De la Morandiere, Leon, Droit civil, tome II, Paris 1964.

18. Рашовић Зоран, Право обезбеђења потраживања, Подгорица, 2010.
19. Попов Даница, Залого на покретним стварима уписаним у регистар у праву Републике Србије, Зборник радова правног факултета у Новом Саду, 2009.
20. Ч. Рајачић, Стварно право, Загреб, 1956.
21. Тешић Ненад, Регистрована залого, Београд, 2007.
22. Westermann Harry, Sachenrecht, Karlsruhe, 1960.
23. Wolf M. Sachenrecht, Munchen, 1997.
24. F. Bauer, Lehrbuch des Sachenrechts, Минхен, 1970.
25. A. Ehrenzweig, Das Das Sachenrecht, Беч, 1923.

Правни извори и остали извори

1. Закон о извршењу и обезбеђењу, Сл. Гласник РС бр. 106/2015 и 106/2016
2. Закон о заложном праву на покретним стварима уписаним у регистар, Сл. Гласник РС бр. 57/2003, 61/2005, 64/2006 и 99/2011
3. Закон о хипотеци, Сл. Гласник РС бр. 115/2005, 60/2015, 63/2015
4. Законом о облигационим односима, Сл. Гласник СФРЈ бр 28/78,39/85, 45/89 и 31/93.
5. Правилник о садржини регистра заложног права на покретним стварима уписаним у регистар и документацији потребној за регистрацију, Сл. Гласник РС бр. 31/2013
6. Закон о стечају (Сл. Гласник РС бр. 104/2009, 99/2011- др. Закон, 71/2012-одлука УС и 83/2014)

Интернет стране као извори

1. www.apr.gov.rs/Регистри/Заложноправо.aspx
2. www.alsu.gov.rs
3. www.paragraf.rs
4. www.propisionline.rs
5. www.ustavni.sud.rs/page/jurisprudence
6. www.doboš.rs
7. www.admin.ch
8. <http://ecc.klub.nl/texts/wteams.html>

Сажетак

Реализација права намирења заложног повериоца код регистроване залогe

Предмет мастер рада је реализација права намирења код бездржавинске залогe која је релативно нова правна творевина. Овај институт предвиђен је као једно од реалних средстава обезбеђења потраживања Бездржавинска залогa има карактеристике којима се превазилазе највећи недостаци ручне залогe. Депосесија заложног дужника, односно пренос ствари у државину заложног повериоца, јесте карактеристика ручне залогe која се њој највише замера у правној теорији. При Агенцији за привредне регистре формиран је Регистар залогa у коме се води евиденција о свим подацима који се тичу покретних ствари, предмета бездржавинске залогe, као и о субјектима заложноправног односа. На овај начин остварује се публицитет залогe који је неопходан за остварење правне сигурности. Циљ мастер рада је да се њиме укаже на основне карактеристике бездржавинске залогe са посебним освртом на реализацију права намирења. Главни интерес заложног повериоца јесте да се његово потраживање намири. Будући да је бездржавинска залогa средство обезбеђења потраживања, до уновчења предмета бездржавинске залогe доћи ће уколико заложни дужник своју обавезу не испуни о доспелости. Два су модалитета продаје (уновчења) предмета залогe: судски и вансудски). Управо су то питања која представљају предмет интересовања приликом израде овог рада. Из овако постављеног предмета и циља рада произилази и његов теоријски и практични значај. Теоријски значај огледа се у што ширем сагледавању теоријске платформе која је заснована поводом бездржавинске залогe, како у Србији, тако и у међународним научним оквирима. Поред тога, значај се огледа и у анализи законских решења у упоредном праву. Практичан значај рада јесте у томе да се њиме укаже на феноменолошке карактеристике бездржавинске залогe, да се у њему прикаже рад Регистра залогe као и да се њиме укаже на проблеме који се појављују. Методи који су при истраживању примењени су следећи: нормативни, догматски, упоредно-правни метод, статистички метод и анализа садржаја. Бездржавинска залогa омогућава да заложни дужник своју заложену ствар задржи, што је нарочито значајно онда када су те ствари неопходне за обављање делатности којом се дужник бави. Управо је то, чини се, главни разлог због којег је

регистарска залога „заживела“ и у том обиму прихваћена пре свега у привредном животу. Један од најчешће истицаних приговора против бездржавинске залогe, приликом њеног разматрања јесте, свакако, да је бездржавинска залога скупа и да не обезбеђује у довољној мери публицитет залогe. Међутим, постоје позитивни примери у пракси који опонирају оваквом ставу. Показало се да свеобухватним регулисањем бездржавинске залогe настаје институт који је далеко поузданији и кориснији од залогe код које је пренос ствари у државину услов за њено постојање. Код бездржавинске залогe превазиђен је парадокс да у неким случајевима ни дужнику ни повериоцу не одговара промена држаоца ствари приликом заснивања залогe, а до тога, ипак мора доћи.

Кључне речи:

Залога

Државина

Регистар

Депосесија

Пренос

Уновчење

Summary

Realization of lien creditor's right of settlement

The subject of master work is the realization of the right of settlement in a state-owned stock that is a new legal entity. This institute is envisaged as one of the real means of securing claims. The non-sovereign pledge has characteristics that exceed the biggest drawbacks of manual stock. The depository of the pledgor, or the transfer of things to the pledge creditor's state, is the characteristic of the hand-held stock that is most often offended by the legal theory. At the Business Registers Agency, a Registry of inventory was kept. Records kept are about all data concerning movable items, objects of state-owned stocks, as well as the subjects of the pledge relationship. In this way, the publicity of the stock is necessary, which is necessary for the realization of legal certainty. The goal of the master's work is to point out the basic characteristics of the state-owned stock with a special emphasis on the realization of the right of settlement. The main interest of the lien creditor is that his claim is settled. Since a state-owned loan is a means of securing claims, it will arise until the pledge-holder pays off its obligation to maturity. There are two modes of sale (redeeming) of the item of inventory: court and non-judicial. These are the issues that are the subject of interest in the preparation of this work. Theoretical and practical significance arises from this set object and purpose of work. The theoretical significance is reflected in the broader perception of the theoretical platform, which is based on the state-of-the-art supplies, both in Serbia and in international scientific frameworks. In addition, the importance is reflected in the analysis of legal solutions in comparative law. The practical importance of the work is to point out the phenomenological characteristics of the state-owned stock, to show the work of the Registry of Stocks as well as to point to the problems that arise. The methods used in the research are the following: normative, dogmatic, comparative-legal method, statistical method and content analysis. A non-sovereign pledge allows the pledgee to retain his pledged item, which is particularly important when these things are necessary for the performance of the activity of the borrower. It is this, it seems, the main reason for which the registry of inventory has "come to life" and is accepted in this scope primarily in the economic life. One of the most frequently raised objections against state-owned supplies, when considering it, is, of course, that the state-owned supply is expensive and does not provide sufficient publicity of the stock. However, there are positive examples in practice that counter this attitude. It turned out that a comprehensive regulation of state-owned inventory created an institute that is far more reliable and more useful than a stock where the transfer of items into a state is a condition for its existence. In the case of state-owned supplies, the paradox is overcome, in some cases, neither the debtor nor the creditor responds to the change of the holder of the item when the inventory is established, and yet it must come to that.

Key words:

State

Stock

Register

Realization

Transfer

Redeeming

Биографија

Кандидат Стефан Ђорђевић рођен је 25.04.1992. године у Гњилану. Завршио је 2011. године гимназију „Бора Станковић“ у Врању, друштвено- језички смер. Исте године уписао је Правни факултет у Нишу који је завршио 15. октобра 2015. године са просечном оценом 9.85. Године 2015. уписао је мастер студије на Правном факултету у Нишу, општи смер, ужа грађанско правна научна област. Кандидат тренутно обавља приправнички стаж у адвокатској канцеларији. Од знања страних језика, кандидат истиче средњи ниво енглеског језика и нижи ниво француског језика.